

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

TORUNUNA BAKIM VEREN BÜYÜK EBEVEYNLERİN YAŞAM
DOYUMUNUN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERLE İNCELENMESİ

TEZİ YAZAN
Yasemin ÖZBEK CİLASIN

- 1. Danışman: Prof. Dr. Ayşe AVCI**
2. Danışman: Doç. Dr. Mustafa KALE
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Binnaz KIRAN (Mersin Üniversitesi)
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Soner ÇAKMAK (Çukurova Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / HAZİRAN 2022

ONAY

T.C
 ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

201910044 numaralı öğrencimiz olan Yasemin ÖZBEK CİLASIN tarafından hazırlanan “**TORUNUNA BAKIM VEREN BÜYÜK EBEVEYNLERİN YAŞAM DOYUMUNUN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERLE İNCELENMESİ**” başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından OY BİRLİĞİ ile Psikoloji Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır.)

Üniv. İçi asıl üye – 1.Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Prof. Dr. Ayşe AVCI

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır.)

Üniv. İçi asıl üye – 2.Tez Danışmanı – Doç. Dr. Mustafa KALE

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır.)

Üniv. İçi – Jüri asıl Üyesi: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır.)

Üniv. Dışı - Jüri asıl Üyesi: Prof. Dr. Binnaz KIRAN
 (Mersin Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır.)

Üniv. Dışı – Jüri asıl Üyesi: Doç. Dr. Soner ÇAKMAK
 (Çukurova Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

(Enstitü Müdürlüğünde Asıl Sureti Islak İmzalıdır.)

..... / ..... / 20....

Prof. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

**RAHMETLİ ANNEM
MİHDİYE ÖZBEK'E...**

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 17 /06/ 2022

Yasemin ÖZBEK CİLASIN

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans programının sonuna çok zorlu yollardan geçerek gelmiş bulunmaktayım. Bu zorlu yollarda canım babam Hasan Özbek, bir an olsun elini omuzlarımdan çekmedi. Sen olmasaydın imkansızdı. Annem çok hastaydı ve sen annemin son nefesine kadar fedakârlık yapan hem anne hem babaydın. Bugünlere senin sayende geldim, iyi ki varsın canım babam. Bu başarıyı sana armağan ediyorum.

Canım abim Mehmet Hatip Özbek'e ve canım ablam Dilek Özbek'e hep yanımda oldukları için ayrıca teşekkür ederim.

Yüksek öğrenimim boyunca yanımda olan ve yol gösteren çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. Ayşe Avcı'ya ve Doç. Dr. Mustafa Kale'ye en içten şükranlarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatıma dokunan ilkokul öğretmenim Zekiye Beyi ve eşi Niyazi Beyi'ye de hala hayatımda oldukları için ayrıca teşekkürü borç bilirim. Siz bana sadece öğretmen değil hayat arkadaşı oldunuz.

Son olarak hayatımı birleştirdiğim güzel insan Hasan Cilasın ve annesi Süreyya Cilasın, hayatıma öyle bir geldiniz ki iyi ki geldiniz. Hep yanımda olmanızı diliyorum ve sizlere de çok teşekkür ediyorum. Sizler benim için hayatımın geri kalanında çok büyük rollere sahip çok değerli insanlarsınız. Sizi o güzel, merhametli yüreğinizden öpüyorum.

Kalbi güzel insanların var olduğunu bilmenizi istiyorum.

Yasemin ÖZBEK CİLASIN

ÖZ**TORUNUNA BAKIM VEREN BÜYÜK EBEVEYNLERİN YAŞAM DOYUMUNUN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERLE İNCELENMESİ****Yasemin ÖZBEK CİLASIN****Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Ana Bilim Dalı****1.Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe AVCI****2.Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa KALE****Haziran 2022, 85 sayfa**

Bu araştırmada, torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeylerinin demografik değişkenlere farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, dahil edilme kriterlerini karşılayan 168 büyük ebeveyn oluşturmuştur. Katılımcılara sosyodemografik bilgi formu ve Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS v25 kullanılmıştır. Veriler normal dağılım gösterdiğinden Pearson Korelasyon Analizi, Bağımsız Örneklem t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre, yakınlık boyutunda bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyi temel bakım boyutunda bakım veren büyük ebeveynlerin düzeyinden daha yüksek bulunmuştur. Gelir düzeyi orta olan büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyi gelir düzeyi düşük olan büyük ebeveynlerin düzeyinden daha yüksek bulunmuştur. Büyük ebeveynlerin yaşı, bakım verdiği torun sayısı ve bakım verme süresi ile yaşam doyumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Cinsiyete, medeni duruma, eğitim durumuna, kronik rahatsızlık ve torunun cinsiyetine göre büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri farklılaşmamıştır. Elde edilen bulgular ilgili literatür temelinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: büyük ebeveyn, torun, yaşam doyumu, bakım verme

ABSTRACT**AN INVESTIGATION OF THE LIFE SATISFACTION OF GRANDPARENTS
WHO CARE FOR THEIR GRANDCHILDREN WITH DEMOGRAPHIC
VARIABLES****Yasemin ÖZBEK CİLASIN****Master Thesis, Department of Psychology****1.Advisor: Prof. Dr. Ayşe AVCI****2.Advisor: Asst. Prof. Dr. Mustafa KALE****June 2022, 85 page**

In this study, it was investigated whether the life satisfaction levels of grandparents who care for their grandchildren differ according to demographic variables. The study group of the study consisted of 168 grandparents who met the inclusion criteria. Sociodemographic information form and Life Satisfaction Scale (LDS) were applied to the participants. SPSS v25 was used in the analysis of the data. Pearson Correlation Analysis, Independent Samples t-test and One-Way Analysis of Variance (ANOVA) were used because the data showed normal distribution. The significance level was taken as 0.05. According to the findings, the level of life satisfaction of caregiver grandparents in the closeness dimension was higher than the level of caregiver grandparents in the basic care dimension. The life satisfaction level of the middle-income grandparents was higher than that of the low-income grandparents. No significant relationship was found between the age of the grandparents, the number of grandchildren they care for, and the duration of caregiving and life satisfaction. Life satisfaction levels of grandparents did not differ according to gender, marital status, educational status, chronic illness and gender of grandchildren. The findings were discussed on the basis of the relevant literature.

Key Words: grandparent, grandchild, life satisfaction, caregiving

ÖNSÖZ

Büyük ebeveynlik rolü, büyük ebeveynlerin yaşam doyumunu artırabileceği gibi fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Mevcut çalışmalar, büyük ebeveynlerin ebeveynlik rolünü almaları ile yaşanan rol değişimlerinin ve yaşam kalitelerini etkileyen stres faktörlerinin belirlenmesine yönelik yoğunlaşmıştır. Ülkemizde ise büyük ebeveynlikle ilgili araştırmalar genel olarak yaşlılık ya da bakım alan çocuklar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Büyük ebeveynlerin, öznel olarak iyi oluşları, yaşam doyumları ya da torunlarının bakım verme süreçlerine katılımlarının onların yaşamlarını nasıl etkilediğini ele alan araştırmaların sınırlı olduğundan Türkiye’de torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeylerinin belirlenmesi ve çeşitli değişkenlerle ilişkisinin belirlenmesinin literatüre önemli katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeylerinin çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. YÖNTEM.....	30
2.1. Araştırmanın Modeli.....	30
2.2. Evren ve Örneklem	30
2.3. Veri Toplama Araçları	35
2.4. Verilerin Analizi	36
3. BULGULAR	37
4. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	43
KAYNAKÇA	49
EKLER	65

KISALTMALAR

ANOVA	:	Analysis of variance
YDÖ	:	Yaşam doyumu ölçeği
SPSS	:	Statistical package for social sciences

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.	<i>Büyük Ebeveynlik Modelleri.....</i>	9
Tablo 2.	<i>Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri.....</i>	30
Tablo 3.	<i>Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı.....</i>	31
Tablo 4.	<i>Katılımcıların Medeni Durum Dağılımı.....</i>	31
Tablo 5.	<i>Katılımcıların Eğitim Durumu Dağılımı.....</i>	32
Tablo 6.	<i>Katılımcıların Eşinin Eğitim Durumu Dağılımı.....</i>	32
Tablo 7.	<i>Katılımcıların Çalışma Durumu Dağılımı.....</i>	32
Tablo 8.	<i>Katılımcıların Meslek Dağılımı.....</i>	33
Tablo 9.	<i>Katılımcıların Gelir Durumu Dağılımı.....</i>	33
Tablo 10.	<i>Katılımcıların Kronik Rahatsızlık Durumu Dağılımı.....</i>	34
Tablo 11.	<i>Katılımcıların Toruna Bakım Boyutu Dağılımı.....</i>	34
Tablo 12.	<i>Katılımcıların Bakım Verdiği Torun Cinsiyet Dağılımı.....</i>	34
Tablo 13.	<i>Katılımcıların Bakım Verdiği Torunun Sağlık Problemi Durumu Dağılımı.....</i>	35
Tablo 14.	<i>YDÖ Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistik Değerleri.....</i>	36
Tablo 15.	<i>Yaş, Bakım Verilen Torun Sayısı ve Bakım Verme Süresi ile Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....</i>	37
Tablo 16.	<i>Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Bakım Verme Boyutuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....</i>	38
Tablo 17.	<i>Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin T-Testi Sonuçları.....</i>	38
Tablo 18.	<i>Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Medeni Duruma Göre Farklılaşmasına İlişkin T-Testi Sonuçları.....</i>	39
Tablo 19.	<i>Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....</i>	40
Tablo 20.	<i>Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Gelir Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin T-Testi Sonuçları.....</i>	40
Tablo 21.	<i>Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Kronik Rahatsızlık Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin T-Testi Sonuçları.....</i>	41
Tablo 22.	<i>Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Torunun Cinsiyetine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları.....</i>	42

EKLER LİSTESİ

EK A. Etik Kurul Onayı Formu	65
EK B. Gönüllüleri Bilgilendirme Ve Olur (Rıza) Formu	67
EK C. Sosyodemografik Bilgi Formu	68
EK D. Yaşam Doyumu Ölçeği	71
EK E. Çağ Üniversitesi Etik Kurul İzin İstek Yazısı	72
EK F. Tez Etik İzin Yazısı	73

1. GİRİŞ

Araştırmanın Problemi

Aile yapılarının, 1980'lerden beri açık şekilde değişikliğe uğradığı bilinmektedir. Bu değişimde, gelişen teknoloji, sosyal ve politik eğilimler etkili olmaktadır. Değişen evlilik kalıpları, kadınların giderek daha fazla iş gücüne katılımı, yalnız ebeveynlik, azalan doğurganlık ve artan boşanmalar gibi küresel ve toplumsal düzeyde yaşanan dönüşümler büyükanne ve büyükbabalar ile torunlar arasındakiler de dahil olmak üzere aile ilişkilerini etkilemiştir (Kemp, 2007). Ayrıca, modern hayatta yaşam süresinin artması, üç-dört kuşağın yaşamlarının belli bir kısmının örtüşmesine olanak tanımıştır. Bu durum, büyük ebeveynlerin aile içindeki ve özellikle de toruna ilişkin rollerini etkilemiştir (Akın, 2006; Villar vd., 2010). Torunlarından en azından birkaçıyla daha uzun bir yaşamı paylaşabilen, torunlarının yaşamlarında aktif rol oynayabilen büyük ebeveynlerin sayısı oldukça artmıştır (Armstrong, 2005; Gauthier, 2002; Dellmann-Jenkins vd., 2005; Margolis, 2016; Timonen ve Arber 2012). Büyük ebeveynler ayrıca eşlerden birinin ölümü, genç gebelik, orta kuşaktaki boşanma veya torunun engelliliği gibi bireysel veya aile içi kriz dönemlerinde de torununa bakım konusunda aktif bir rol üstlenerek çocuklarına önemli destek kaynakları olma eğilimindedirler (Bowers ve Myers 1999; Bates 2009; Gauthier, 2002; Griggs vd., 2010; Westphal vd., 2015). Bu sebeple aile olgusunun süreç içinde geçirdiği dönüşümlerin de etkisiyle, günümüzde büyük ebeveynliğin toruna bakım sorumluluğunu da içeren bir rol olarak biçimlenmekte olduğu ifade edilebilir. Büyük ebeveynler bazı durumlarda yardımcı bakım rolünü üstlenirken, bazı durumlarda ise çocuğun birincil bakım sorumluluğunu almaktadır (Villar vd., 2010). Büyük ebeveynlerin bu rolleri, fiziksel ve psikolojik sağlıkları için bazı avantaj ve dezavantajları beraberinde getirmiştir. Büyük ebeveynler, torun bakımı ile sosyal hayata aktif katılım fırsatı yakalayabilmektedir. Toplum ve aile içerisinde kendilerini verimli üyeler olarak görebilmektedir (Breheny vd., 2013). Bu sayede büyük ebeveynler koşulsuz sevgi, yüksek bir amaç duygusu, yaşamdan zevk duyma ve sosyal çevrelerinden ilgi görme olanağı elde edebilmektedir (Dellmann-Jenkins vd., 2005). Moore ve Rosenthal (2015)'ın büyük ebeveynlerle yaptığı çalışmada, torununa bakım veren büyük ebeveynlerin hayatı yaşamaya değer olarak gördükleri, üretken hissettikleri ve yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanda büyük ebeveynler sahip oldukları roller aracılığıyla ailenin yardımına cevap verme ve bir çocuğun yetiştirilmesine katkıda bulunma fırsatı elde

etmekte, böylelikle sosyal ve psikolojik açıdan tatmin yaşayabilmektedir (Barnett vd., 2012; Doley vd., 2015; Werner vd., 2007). Fakat büyük ebeveynler için torunlarına bakım verme süreci bazı temel sorunlara da neden olabilmektedir. Örneğin, torunlarına bakım verme süreciyle beraber kendilerine daha az zaman ayırmalarına neden olabilmektedir (Gladstone, 2009). Büyük ebeveynlik yapan kişilerle yapılan bir çalışmada, kişilerin kısıtlanan sosyal hayat, çocukların davranış problemleri ve çocuklarla ilgili gelecek kaygıları nedeniyle de stres yaşadıkları ve dolayısıyla yaşam doyumlarında düşüş olduğu görülmüştür (Gladstone vd., 2009). Burdan da anlaşılacağı üzere büyük ebeveynlik rolünün bireylerin yaşamlarında farklı etkilere sahip olabilmektedir. Bireylerin yaşam doyumunu artırabileceği gibi fiziksel ve ruhsal sağlığı olumsuz da etkileyebilmektedir. (Breheny vd., 2013; Bundy-Fazioli vd., 2013; Choi, Sprang ve Eslinger, 2016; Çetinkaya, 2011; Hayslip ve Goodman 2008; Öno1, 2013). Küresel ve toplumsal düzeyde yaşanan değişimler ile büyük ebeveynlik önemli bir role dönüşmüştür ve bu durum büyük ebeveynliğin psikolojik süreçlerinin ele alınması gerekliliğini de doğurmuştur. Ancak büyük ebeveynlerin, öznel olarak iyi oluşları, yaşam doyumları ya da torunlarının bakım verme süreçlerine katılımlarının onların yaşamlarını nasıl etkilediğini ele alan araştırmalar oldukça sınırlıdır (Çetinkaya, 2011; Ekşioğlu-Ahad, 2016; Öno1, 2013). Ülkemizde de bu konuda sınırlı araştırmaların olması nedeniyle torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyumları bağlamında değerlendirilmesinin literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Büyük ebeveynlik rolünün büyük ebeveynlerin yaşam doyumunu artırabileceği gibi fiziksel ve ruhsal sağlığı olumsuz etkileyebileceği de düşünülmektedir. Büyük ebeveynlik deneyiminin farklı etkilere sahip olduğu alanyazında bildirilmektedir (Breheny vd., 2013; Bundy-Fazioli vd., 2013; Choi, Sprang ve Eslinger, 2016; Çetinkaya, 2011; Hayslip ve Goodman 2008; Öno1, 2013). Ayrıca dünyada ve özellikle batı toplumlarında büyük ebeveynlerin ebeveynlik rolünü almaları ile yaşanan rol değişimlerinin ve yaşam kalitelerini etkileyen stres faktörlerinin belirlenmesine yönelik mevcut çalışmaların yoğunlaştığı görülmektedir (Villar vd., 2010; Wood ve Liossis 2007). Buna karşılık, ülkemizde büyük ebeveynlikle ilgili araştırmalar genel olarak yaşlılık ya da bakım alan çocuklar üzerinde yoğunlaşmaktadır (Baysan, 2008; Gürsoy, 2017). Büyük ebeveynlerin, öznel olarak iyi oluşları, yaşam doyumları ya da torunlarının bakım verme süreçlerine katılımlarının onların yaşamlarını nasıl

etkilediğini ele alan araştırmaların sınırlı olduğu gözlenmektedir (Çetinkaya, 2011; Ekşioğlu-Ahad, 2016; Önoğ, 2013). Bu sebeple, Türkiye’de torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeylerinin belirlenmesi ve çeşitli değişkenlerle ilişkisinin belirlenmesi literatüre önemli katkı sunacağı düşünölmektedir. Bu çalışmada torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeylerinin çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara yanıt aranmıştır

Alt Problemler

- Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri yaşa göre farklılaşmakta mıdır?
- Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri baktıkları torun sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
- Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri eğitim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri gelir durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri toruna bakım boyutuna göre farklılaşmakta mıdır?
- Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri torunlarına baktıkları süreye göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Hipotezleri

Hipotez 1: Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 2: Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri yaşa göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 3: Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri baktıkları torun sayısına göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 4: Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeyleri eğitim durumlarına göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 5: Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri gelir durumuna göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 6: Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri toruna bakım boyutuna göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 7: Torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri torunlarına baktıkları süreye göre farklılaşmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Toruna bakım vermenin büyük ebeveynlerin yaşam doyumlarını artırabileceği gibi bazı yaşam zorlukları da yaratabileceği düşünülmektedir. Çünkü; torun bakımını da içeren büyük ebeveynlik rolü, büyük ebeveynler için kültürel ve geleneksel değerleri yeni kuşaklara aktarmaya fırsat sunmaktadır. Ayrıca, büyük ebeveynler sahip oldukları roller aracılığıyla ailenin yardımına cevap verme ve bir çocuğun yetiştirilmesine katkıda bulunma fırsatı elde etmekte ve böylelikle sosyal ve psikolojik açıdan tatmin yaşayabilmektedirler (Barnett vd., 2012; Doley vd., 2015; Werner vd., 2007). Büyük ebeveynler, torun bakımı ile sosyal hayata aktif katılım fırsatı yakalayabilmektedir. Ayrıca toplum ve aile içerisinde kendilerini verimli üyeler olarak görebilmektedir (Breheny vd., 2013). Bu sayede büyük ebeveynler koşulsuz sevgi, yüksek bir amaç duygusu, yaşamdan zevk duyma ve sosyal çevrelerinden ilgi görme olanağı elde edebilmektedir (Dellmann-Jenkins vd., 2005). Fakat büyük ebeveynler için torunlarına bakım verme süreci bazı temel sorunlara da neden olabilmektedir. Örneğin, torunlarına bakım verme süreciyle beraber kendilerine daha az zaman ayırmalarına neden olabilmektedir (Gladstone, 2009). Ayrıca, torunlarına bakım verme ile ilgili yaşadıkları çatışmalardan dolayı aile ilişkileri bozulabilmektedir. Torunlarının çeşitli ihtiyaçlarını sağlamak için büyük ebeveynlerin psikolojik ve duygusal olarak dayanıklı olmaları gerekmektedir. Fakat büyük ebeveynler ileri yaş ile birlikte yaşanan sağlık sorunları nedeniyle toruna bakım sürecinde yıpranabilmektedirler. Özellikle torunlarının bütün sorumluluğunu alan büyük ebeveynler için bu durumun, yüksek kaygı düzeyi ile dolayısıyla yaşam doyumu ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (Breheny vd., 2013; Bundy-Fazioli vd., 2013; Hayslip ve Goodman 2008). Araştırmaların sonucunda, bakım veren büyük ebeveynlerin bakım stresine ilişkin deneyimlerinde birçok faktörün rol oynayabileceği işaret edilmektedir (Choi, Sprang ve Eslinger, 2016; Cox, 2002; Dowdell, 1995; Worrall, 2007). Bu bağlamda, büyük ebeveynlerin yaşamlarının iki

yönlü olarak değişime uğrayabileceği düşünülmektedir. Büyük ebeveynlik rolünün yaşam doyumunu artırabileceği gibi fiziksel ve ruhsal sağlığı olumsuz etkileyebileceği de düşünülmektedir. Büyük ebeveynlik deneyiminin farklı etkilere sahip olduğu alanyazında bildirilmektedir (Breheny vd., 2013; Bundy-Fazioli vd., 2013; Choi, Sprang ve Eslinger, 2016; Çetinkaya, 2011; Hayslip ve Goodman 2008; Öno1, 2013). Bu sebeple Türkiye’de torun bakımına ilişkin büyük ebeveynlik rolünün, kişilerin yaşam doyumlarını nasıl etkilediğini araştırmanın önemli olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca dünyada ve özellikle batı toplumlarında büyük ebeveynlerin ebeveynlik rolünü almaları ile yaşanan rol değişimlerinin ve yaşam kalitelerini etkileyen stres faktörlerinin belirlenmesine yönelik mevcut çalışmaların yoğunlaştığı görülmektedir (Wood ve Liopsis 2007; Villar vd., 2010). Buna karşılık, ülkemizde büyük ebeveynlikle ilgili araştırmalar genel olarak yaşlılık ya da bakım alan çocuklar üzerinde yoğunlaşmaktadır (Baysan, 2008; Gürsoy, 2017). Büyük ebeveynlerin, öznel olarak iyi oluşları, yaşam doyumları ya da torunlarının bakım verme süreçlerine katılımlarının onların yaşamlarını nasıl etkilediğini ele alan araştırmalar oldukça sınırlıdır (Çetinkaya, 2011; Ekşioğlu-Ahad, 2016; Öno1, 2013). Bu bakımdan bu çalışmada, Türkiye’de torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyum düzeylerinin belirlenmesi ve çeşitli değişkenlerle ilişkisinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Varsayımlar (Sayıltılar)

- Araştırmaya katılan kişilerin yaşam doyumunu ölçeceği maddelerine içtenlikle ve dürüst bir şekilde cevap verdikleri varsayılmaktadır.
- Ölçme aracının ölçülmek istenilen şeyi doğru ölçtüğü varsayılmaktadır.
- Ölçek maddelerinin katılımcılar tarafından doğru anlaşıldığı ve yanıtlandığı varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

- Bu çalışma sosyodemografik bilgileri ve ilgili ölçeceği doldurmayı kabul eden ve gönüllü olan 168 büyük ebeveyninden alınan veriler ile sınırlıdır.
- Araştırmaya dahil edilen büyük ebeveynlerin çocukları tarafından maddi olarak desteklenip desteklenmediğine ilişkin bilgi alınmamıştır.

Büyük Ebeveynlik

Büyük ebeveynlik, yaşlıların aile içindeki sosyal rollerinden biri olup torunların dünyaya gelmesi ile kazanılan sosyal bir statüdür. Aynı zamanda büyükanne, büyükbaba ile torunların arasındaki ilişkileri de ifade etmektedir. Günümüz dünyasında aile yaşamında belirgin değişiklikler gözlenmektedir. Değişen evlilik modelleri, azalan doğurganlık, artan ömür, yaygınlaşan boşanma ve bunun beraberinde getirdiği yeniden evlilikler, kadınların giderek daha fazla işgücüne katılımları ve tek ebeveynlik gibi dünya genelinde yaşanan dönüşüm ve değişiklikler, küresel eğilimler, büyük ebeveynler ile torunlar arasındaki ilişkileri de kapsayacak şekilde aile ilişkilerinin tartışıldığı bağlamı değiştirmiş ve bireyler arası ilişkileri etkilemiştir (Kemp, 2007; Mehta ve Thang, 2012). Büyük ebeveynlik rollerinin niteliği sosyal, ekonomik, demografik, psikolojik, tarihsel ve kültürel faktörlerin de etkisiyle zamanla değişikliğe uğramaktadır (Kivnick ve Sinclair, 2007). Bu değişikliklerin ve çeşitli durumların etkisiyle büyük ebeveynler bazı durumlarda yardımcı bakım rolünü üstlenirken, bazı durumlarda ise çocuğun birincil bakım sorumluluğunu büyükanneler başta olmak üzere büyük ebeveynlerin üstlenmesine neden olmaktadır (Villar vd., 2010).

Sağlık alanındaki gelişmelerin etkisiyle, yaşam süresindeki artışla birlikte büyük ebeveynler torunlarının hayatlarında daha aktif rol almaktadırlar. Yaşam süresindeki bu artış, büyük ebeveynlerin aile içindeki aktif rolünün otuz yıldan fazla süreyi bulmasını mümkün hale getirmektedir (Margolis, 2016; Stelle vd., 2010). Bu durum, bireylerin önemli çoğunluğunun büyük baba ve büyük anne olarak yaşayacağı ve yetişkinliklerinin önemli bir kısmını büyük ebeveyn olarak geçireceği öngörüsünü desteklemektedir (Clarke ve Roberts; 2004; Dellmann-Jenkins vd., 2005; Gauthier, 2002; Griggs vd., 2010; Margolis, 2016).

Büyük ebeveynlik modelleri

Büyük ebeveynlik, çoğunlukla yaşamın ilerleyen dönemlerinde edinilen bir rol olup ailevi, kültürel ve toplumsal faktörlerden etkilenmektedir. Ayrıca, büyük ebeveynlik rolleri cinsiyete, kişiden kişiye ve zamana bağlı olarak farklılaşmaktadır. (Timonen ve Arber, 2012). Bu farklılaşma ile çeşitli ebeveynlik modelleri ortaya konulmuştur (Baydar ve Brooks-Gunn, 1998). Alan yazında büyük ebeveynlik modellerine ilişkin birçok sınıflandırma yapılmıştır. Örneğin, Robertson (1977) dört büyük ebeveynlik modelini sınıflandırmıştır. Bunlar;

- Uzak: büyük ebeveynlik rolüne dair beklentileri ve yükledikleri anlamlar sınırlı olmaktadır. Torunlar, genellikle büyük ebeveynlerini uzak kişiler olarak tanımlamaktadır.
- Sembolik: büyük ebeveynlik rolünü daha çok normatif veya sosyal yönelimler bağlamında konuşmaktadırlar.
- Bireyselleştirilmiş: büyük ebeveynlerin kişisel beklentileri ön plandadır ve büyük ebeveynler içsel motivasyonla hareket etmektedirler. Normatif beklentilere çok az vurgu yapılmaktadır. Yalnızca büyükanne ve büyükbaba olmanın zevkleri hakkında konuşmaktadırlar.
- Paylaşımli: büyük ebeveynler, büyük ebeveynliğe dair normatif ve kişisel anlamların bir karışımını benimsemektedirler.

Diğer yandan, Cherlin ve Furstenberg (1986) üç farklı büyük ebeveynlik modeli sınıflandırmıştır. Bunlar;

- Arkadaş canlısı: büyükanne ve büyükbabalar torunlarıyla olmaktan keyif almaktadırlar. Torunlarıyla boş zaman etkinliklerine katılarak zaman geçirmektedirler.
- Uzak: büyükanne ve büyükbabaların torunlarıyla temasları az ve çoğunlukla sembolik bir ilişkileri olmaktadır.
- İlgili: torunlarının yaşamlarında bir ebeveyn figürü olarak hareket etmektedirler.

Davranış için yönergeler ve beklentiler belirlenmekte ve gerektiğinde disiplin sağlayıcı olarak hareket etmektedirler.

Ayrıca, Cherlin ve Furstenberg (1986), büyükanne ve büyükbaba modellerinin büyükanne ve büyükbabanın yaşına ve fiziksel sağlık durumuna göre farklılık gösterebileceği ortaya koymuştur. Cherlin ve Furstenberg (1986), “ilgili” olarak sınıflandırılan büyükanne ve büyükbabaların çoğunun 49 ile 64 yaşları arasında olduğunu ortaya koyarken, “uzak” olarak sınıflandırılan büyükanne ve büyükbabaların çoğunun 65 yaşın üzerinde olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, sağlık problemlerinde ve fiziksel sınırlılıklardaki artışın torunlarıyla iletişim kurmanın önünde engel oluşturduğu ifade edilmektedir.

Neugarten ve Weinstein (1964), yaşları 50 ila 70 arasında değişen 70 büyükanne ve büyükbaba ile yaptıkları araştırmalarında beş farklı büyükanne ve büyükbaba modeli tanımlamıştır. Bunlar;

- Resmi: ara sıra çocuk bakımı konusunda yardımcı olarak geleneksel büyükanne ve büyükbaba rolünü üstlenmektedirler.
- Eğlence Arayan: torunlarıyla sık sık etkileşime girmektedirler. Boş zamanlarını torunlarıyla geçiriyor olmaktan keyif almaktadırlar. Torun bakımına aktif katılmaktadırlar.
- Uzak: torunlarını yalnızca özel durumlarda görmeyi tercih etmektedirler.
- Vekil ebeveyn: torunlarının ebeveynleri ev dışında çalışırken torunlarının bakımını üstlenmektedirler.
- Akıl veren: Torunlarına önemli bilgiler sunmakta ve çeşitli beceriler öğretmektedirler. Fakat, akıl veren büyükanne ve büyükbabalar hem resmi hem de eğlence arayan büyükanne ve büyükbabalardan daha otoriter olarak görülmektedir.

Tablo 1.*Büyük Ebeveynlik Modelleri*

Araştırmacılar	Büyük ebeveynlik modelleri	Büyük ebeveynlik modellerine dair açıklamalar
Neugarten ve Weinstein (1964)	Resmi	Yalnızca ara sıra çocuk bakımı konusunda yardımcı olarak geleneksel büyükanne ve büyükbaba rolünü üstlenmektedirler.
	Eğlence Arayan	Torunlarıyla sık sık etkileşime girmektedirler. Boş zamanlarını torunlarıyla geçiriyor olmaktan keyif almaktadırlar. Torun bakımına aktif katılmaktadırlar.
	Uzak	Torunlarını yalnızca özel durumlarda görmeyi tercih etmektedirler.
	Vekil Ebeveyn	Torunlarının ebeveynleri ev dışında çalışırken torunlarının bakımını üstlenmektedirler.
	Akıl veren	Torunlarına önemli bilgiler sunmakta ve çeşitli beceriler öğretmektedirler. Fakat, akıl veren büyükanne ve büyükbabalar hem resmi hem de eğlence arayan büyükanne ve büyükbabalardan daha otoriter olarak görülmektedir.
Robertson (1977)	Uzak	Büyük ebeveynlik rolüne dair beklentileri ve yükledikleri anlamlar sınırlı olmaktadır. Torunlar, genellikle büyük ebeveynlerini uzak kişiler olarak tanımlamaktadır.
	Sembolik	Büyük ebeveynlik rolünü daha çok normatif veya sosyal yönelimler bağlamında konuşmaktadırlar.
	Bireyselleştirilmiş	Bu rolde, büyük ebeveynlerin kişisel beklentileri ön plandadır ve büyük ebeveynler içsel motivasyonla hareket etmektedirler. Normatif beklentilere çok az vurgu yapılmaktadır. Yalnızca büyükanne ve büyükbaba olmanın zevkleri hakkında konuşmaktadırlar.
	Paylaşımli	Büyük ebeveynler, büyük ebeveynliğe dair normatif ve kişisel anlamların bir karışımını benimsemektedir.
Cherlin ve Furstenberg (1986)	Uzak	Büyükanne ve büyükbabaların torunlarıyla temasları az ve çoğunlukla sembolik bir ilişkileri olmaktadır.
	Arkadaş Canlısı	Büyükanne ve büyükbabalar torunlarıyla olmaktan keyif almaktadırlar. Torunlarıyla boş zaman etkinliklerine katılarak zaman geçirmektedirler.
	İlgili	Torunlarının yaşamlarında bir ebeveyn figürü olarak hareket etmektedirler. Davranış için yönergeler ve beklentiler belirlenmekte ve gerektiğinde disiplin sağlayıcı olarak hareket etmektedirler.

Çocuk koruyucu büyük ebeveynler

Kadınların daha fazla işgücüne katılmaları, küresel eğilimler ve dönüşümler sonucunda ebeveynlik rollerinde zorlanmalar yaşanmaktadır. Bundan dolayı ebeveynler, ebeveynlik rollerini yerine getiremediklerinde ve zorlandıkları durumlarda torunlarının birincil bakımını büyük ebeveynler üstlenmeye başlamaktadır. Bu durum, çocuk koruyucuları ya da koruyucu büyük ebeveynler olarak adlandırılmaktadır (Villar vd., 2010). Çocuk koruyucu büyük ebeveynlik rolünün ortaya çıkmasında ebeveynlerde bağımlılık, ölüm, hastalıklar, tutukluluk durumları, yoksulluk, çocuk istismarı, ebeveynlerinin çalışması ve orta kuşakta artan boşanmalar gibi durumlar etkili olmaktadır (Goodman ve Silverstein, 2001; Kemp, 2007; Richards ve Harris, 2001; Wang ve Marcotte, 2007; Williams, 2011).

Aile koruyucu ve anne koruyucu büyük ebeveynler

Büyük ebeveynler, birlikte yaşamadıkları torunlarına ara sıra bakım verme hizmeti sağlamakta ayrıca zaman zaman veya düzenli bir şekilde torunları ile temas kurmaktadır. Bu büyük ebeveynlik rolü, Avrupa ve Amerika başta olmak üzere dünya genelinde yaygın hale gelmektedir (Herlofson ve Hagestad, 2012; Timonen ve Arber, 2012). Orta kuşak annelerin iş gücüne daha fazla dahil olduğu veya çocuk bakım hizmetinin yetersiz olduğu toplumlarda büyük ebeveynlerin toruna bakım sorumluluğunu alması beklenmektedir. Bu sorumluluğu alan büyük ebeveynler ihtiyaç durumunda torunlarının ebeveynlerine yardım ederek orta kuşak kadınlarının anneliği ve istihdamı birleştirmelerini sağlamakta ve anne koruyucuları olarak işlev görmektedir (Herlofson ve Hagestad, 2012).

Büyük ebeveyn ve torun ilişkisini etkileyen faktörler

Bir sosyal sistem olarak aile, onu çevreleyen sistemlerden etkilenmekte ve aynı zamanda diğer sistemleri de döngüsel olarak etkilemektedir (Ashford, LeCroy ve Lortie, 2001). Sosyal sistem olarak aile, kendi üyeleri arasındaki ilişkilerden oluşan alt sistemlere sahiptir. Bu alt sistemler, ebeveyn- çocuk, anne-baba, büyük ebeveynler ve ebeveynler vb. şeklindedir. Bu sistemler arasında bir alt sistem olarak büyük ebeveyn ve torunlar arasındaki ilişki de vardır. Büyükanne / büyükbaba ve torun arasındaki etkileşim birçok faktörden etkilenebilmektedir. Bu faktörler, torunun cinsiyeti, torunun yaşı, özel gereksinim durumu gibi toruna ait özellikler olduğu gibi, büyük ebeveynlerin yaşı, cinsiyeti, sağlık durumu, büyükanne ve büyükbaba ile ebeveyn arasındaki ilişki ve

ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki, torun sayısı, torun cinsiyet, eğitim durumu şeklindedir. Bu bölümde bu faktörler açıklanmaktadır.

Cinsiyet

Cinsiyet, büyük ebeveynler ile torunları arasındaki ilişkiyi etkilemektedir. Kadınlar genellikle diğer aile üyeleriyle ilişkilerini sürdüren kişiler olarak algılanmaktadır (Lemme, 2002). Bu nedenle, büyükanneler, büyükbabalara göre daha olumlu büyük ebeveyn kimliğine sahip olma eğilimindedir (Reitzes ve Mutran, 2004). Reitzes ve Mutran'e (2004) göre bu eğilimde kadınların bakım veren kişi olduklarına dair geleneksel cinsiyet normlarının etkili olduğu düşünülmektedir. Büyük ebeveynin cinsiyeti, büyük ebeveyn davranışlarına ilişkin beklentilerin ne şekilde karşılanacağını biçimlendirmektedir. Bu sebeple büyük ebeveynlerin torunlarıyla olan ilişkileri, cinsiyete bağlı ailesel roller bağlamında geliştiği ifade edilebilmektedir. Kendilerine ihtiyaç hissedildiğinde torunların yanında bulunma ve ebeveynlik rolünde çocuklarına yardım sağlama konusunda hem büyükanneler hem de büyükbabalar benzer bir tutum göstermektedirler. Çocuklarının sorumluluğuna ve ailelerinin ekonomik refahına katkıda bulunma isteği büyükbabalar arasında daha yaygın olduğu ifade edilmektedir. (Herlofson ve Hagestad, 2012). Ayrıca, yakın arkadaşlıklar ve aile ilişkileri ile ilgili konularda büyükanneler ön planda olurken büyükbabalar araçsal konularla daha fazla ilgili olmaktadır. Bates (2009), büyükbabaların büyük babalık rolüne ilişkin aile içinde üstelendikleri araçsal rolleri şöyle tanımlamaktadır; akıl hocalığı, soy ve aile kimliği kazandırmaya yönelik çalışmalar, boş zamanların değerlendirilmesine ilişkin çalışmalar, maneviyat kazandırma çalışmaları ve gelecek planlamasına yönlendirme çalışmaları olarak değerlendirmiştir. Armstrong (2005), büyükbabaların aile dışındaki konulara görev odaklı baktıklarını vurgularken; büyükannelerin, aile içi kişilerarası dinamikleri ve bu bağların niteliğini vurgulama eğiliminin daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Torunlarına bakım vermek ve sosyal destek sağlamak gibi konularda çoğunlukla büyükanneler görev üstlenmektedir. Özellikle coğrafi olarak yakın mesafede yaşayan büyükanneler, torunlarının bakımına daha çok dahil olmaktadır (Armstrong, 2005). Toplum tarafından, kadınların aileyi koruma ve devam ettirme davranışı üzerine biçtiği rol ile çocuklar veya torunlarıyla duygusal olarak daha yakın olma ve genç torunlarının hayatlarında önemli şahsiyetler haline gelme ihtimallerini yükseltmektedir (Timonen ve Arber, 2012). Kadınlar tarafından yerine getirilen akraba koruyuculuğu sayesinde anne tarafından kurulan bağların önemini artırabilmektedir

(Danielsbacka vd., 2015). Arpacı ve Tezel Şahin (2015) tarafından yapılan araştırmada, büyükannelerin büyükbabalara kıyasla ihtiyaç hissedildiğinde torunlarına bakma ve torunlarını şımartma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir.

Strom ve Strom (1997), Kafkas, Afrika ve Hispanik kökenli Amerikalı büyükanne ve büyükbabaların, ebeveynlerin ve torunların birbirlerine ilişkin algılarını araştırdıkları araştırmalarında, Kafkas kökenli Amerikalı büyükannelerin, büyükbabalara kıyasla daha memnun, daha başarılı ve rollerine daha iyi uyum sağladıklarını ifade etmişlerdir. Maccoby (2003), cinsiyetin ebeveyn ve çocuk arasındaki etkileşimler üzerindeki etkisi ele alarak, ebeveynlerin aynı cinsiyetten çocukla daha fazla zaman geçirme ve daha yakın bir ilişki kurma eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, Crouter, McHale ve Bartko (1993) tarafından yapılan bir çalışmada, anneler, kızları ve oğulları ile eşit olarak ilgilenirken, babalar, oğulları ile daha fazla ilgilenmektedir. Kemp (2007), nitel araştırmasında, büyükannelerin torunlarına ve onların ebeveynlerine sosyal ve duygusal destek sunma konusunda önemli rol aldığı sonucunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Birleşik Krallık' ta büyükanneler, çalışan anneler arasında çocuk bakımı için en popüler seçenek olarak tanımlanmaktadır (Euler, Hoier ve Rohde, 2001; Wheelock ve Jones, 2002;).

Torunun yaşı

Büyük ebeveynlerin torunlarının yaşamlarında bulunma biçimleri ve üstlendikleri roller, torunun yaşına bağlı olarak değişirken bu durum kurulan ilişkileri de şekillendirmektedir. Büyük ebeveynler daha küçük çocuklar için genellikle doğrudan bakım verme rolü üstlenirken daha büyük çocuklar için duygusal destek sağlayan bireyler olarak görev üstlenmektedirler. Büyük ebeveynler, çoğunlukla torunlarının ebeveynleriyle olan ilişkilerinde, kimlik gelişiminde ve gelecek planları kurmalarında önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Böylece, büyük ebeveyn ve torun ilişkisinin doğasını şekillendirmektedirler (Wood ve Liopsis, 2007). Ergenlik çağındaki torunlarının özerklik arzusu, tutarlı bir benlik kavramı veya kimlik geliştirme çabaları, ebeveynleri kadar büyük ebeveynleriyle de ilişkilerinin kalitesini etkilemektedir. Bakım sürecinde torunlarının özerk bir kimlik geliştirme kaygıları büyük ebeveynlerinin değerleri ve istekleriyle farklılaştığında çatışmalar meydana gelmektedir (Dolbin-MacNab ve Keiley, 2009).

Büyük ebeveynin yaşı

Genç büyük ebeveynler, büyük ebeveyn-torun ilişkisine daha fazla dahil olma eğiliminde olmaktadır. Genç büyük ebeveynler, nispeten fiziksel olarak daha sağlıklı oldukları ve yetişkin çocuklarının çocuk bakım konusunda yardıma ihtiyaç duyduklarını düşündüklerinden torunlarının bakımına daha fazla dahil olabilmektedirler. Buna karşılık, torunlar büyüdükçe, büyük ebeveynler torunlarla daha az zaman geçirme eğiliminde olmaktadır. Çünkü; çocuklar tüm gün gözetime ihtiyaç duymamakta veya büyük ebeveynlerinin fiziksel sağlığında kötüleşme olabilmektedir. Ayrıca Lemme'e (2002) göre küçük torunların, büyük ebeveynlerine daha yakın olma eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Yaşın artmasıyla beraber, büyük ebeveynlerin torunları ile olan ilişkileri olumsuz yönde etkilenmekte ve büyük ebeveynler ve torunları arasında çatışmalar da artmaktadır (Önol, 2013). Pinson-Milburn vd. (1996), ileri yaşla beraber büyük ebeveynlerin torunlarına bakım verme sorumluluğunu almaya dair tutumlarının bu çatışmalara neden olabileceğini savunmaktadırlar. İleri yaşla beraber büyük ebeveynler, hem yaşamlarında değişiklik yapmak zorunluluğuyla karşı karşıya kalmaktan çekindikleri, hem de kişisel ilgileri için ayıracakları vakti azaltmak istemedikleri için çoğunlukla torunlarının bakım sorumluluğunu alma konusunda çok istekli olmamaktadırlar (Bowers ve Myers, 1999). Winefield ve Air (2010), her yaşta büyük ebeveynlerin torunlarının bakım sorumluluğunu üstlendiğini fakat 55 yaş ve altı büyük ebeveynlerin torun bakım verme ile ilgili konularda daha fazla sorumluluk sahibi olduklarını belirtmektedir. Yaş olarak daha ileri büyük ebeveynlerin sağlık sorunları sebebiyle torun bakımını üstlenmesi daha sınırlı olabilmektedir (Dunifon ve Bajracharya, 2012).

Büyük ebeveyn ve ebeveyn ilişkisi

Büyük ebeveynler ile çocuğun ebeveynleri arasındaki ilişki, büyük ebeveyn ile torun ilişkisini etkileyen bir başka faktördür. Welsh ve Stewart (1995), büyük ebeveyn ve torunların ebeveynleri arasındaki olumlu ilişkilerin çocukların refahını olumlu yönde etkilediğini belirtmektedirler. Bununla birlikte, büyük ebeveynler ve ebeveynler arasında yaşanan duygusal problemler, büyük ebeveynler ile torun etkileşimini sınırlandırabilmektedir. Büyük ebeveyn olma deneyimi, ebeveyn olma deneyimiyle ilişkilidir (Reitzes ve Mutran, 2004). Genel olarak, daha büyük ebeveynler başarılı çocuklarına karşı daha az kararsızlığa sahip olma eğilimindedirler. Bu nedenle, ileri yaş büyük ebeveynler, evlenmemiş yetişkin çocuklarına, daha az eğitime sahip olanlara ve

maddi destek sağladıkları yetişkin çocuklarına karşı kararsızlık hissetmektedirler (Peters, Hooker ve Zvonkoviç, 2006). Bu bağlamda büyük ebeveynler, torunlarının velayetini büyükanne ve büyükbabaya veren çocuklarıyla ilişkilerinde daha fazla stres yaşamaktadırlar (Musil ve Standing, 2005).

Ebeveyn-çocuk ilişkisi

Ebeveyn-çocuk etkileşimi de büyük ebeveyn-torun ilişkisini etkileyebilmektedir. Goodman'a (2007) göre ebeveyn ve çocuk ilişkisi olumlu seyrediyorsa, büyük ebeveyn-torun ilişkisi de olumlu seyredecektir. Goodman (2007), buna "çocuk bağlantılı aile" adını vermiştir. Bu aile tipinde, büyükanne nispeten düşük depresyona ve yüksek yaşam doyumuna sahip olmakta ve büyükanne-ebeveyn ilişkisine bağlantılı olmasa da torun düşük düzeyde davranış sorunlarına sahip olabilmektedir. Öte yandan, büyükannenin hem torun hem de çocuğun ebeveyni ile bağlantılı olduğu ve ebeveyn ile çocuk arasında herhangi bir bağın bulunmadığı "izole çocuk ailesinde" ise, çocuk benzer ama nispeten olumlu davranışlara sahip olabilmektedir. Bu ilişkide, büyükanne ebeveynin rolünü üstlenmeye çalışsa da torun ile ebeveynleri arasındaki zayıf ilişkiden zarar görebilmektedir. Bu aile yapısındaki büyükanneler, çocuk bağlantılı ailedekilere göre daha yüksek düzeyde depresyona ve daha düşük yaşam doyumuna sahip olabilmektedirler (Goodman, 2007).

Yaşam Doyumu

Yaşam doyumunu, bireyin toplumsal ilişkilerini ve ruh sağlığını etkileyen en önemli kavramlardan biridir. "Yaşam doyumunu" kavramı anlaşılması çok kolay olmayan, yaşamın her yönünü kapsayan çok boyutlu ve karmaşık bir kavram olduğu için ona dair pek çok açıklama ve tanımlama yapılmıştır (Ghaedi vd. 2010). Bu kavram Aristoteles'in yaşam doyumunu "her şey yolunda gittiğinde ve ruh tatmin olduğunda yaşanan mutluluk" olarak tanımlamasına kadar uzanabilmektedir. Geçmişten günümüze doğru kavramın tanımlama şeklinde birçok değişiklik olmuştur.

Yaşam doyumundan önce "doyum" kavramına tanımlamak gerekirse; bireylerin yaşam ile ilgili beklentilerinin, gereksinimlerinin, isteklerinin veya dileklerinin karşılanması ve bunların arasında bir denge durumunun olması doyum olarak tanımlanmaktadır (Şener, 2009). Yaşam doyumunu ise, ilk olarak Neugarten vd. (1961) tarafından tanımlanmıştır. Yaşam doyumunu, bireyin beklentileriyle neye sahip olduğunun karşılaştırılmasıyla ortaya çıkan sonuç olarak tanımlanmaktadır (Neugarten

vd., 1961). Yani bireyin beklenti ve isteklerinin, gerçek durumuyla karşılaştırılması sonucu çıkan değerlendirmeyle ifade edilmektedir. Yaşam doyumunu sadece belirli bir duruma değil, genel olarak tüm yaşantıdaki doyumunu, moral, hoşnutluk, mutluluk vb. birçok açıdan iyi olma halini ifade etmektedir (Campbell, Gonorse ve Rodgers, 1976).

Sumner (1966), “hayatımızın koşullarını olumlu bir şekilde değerlendirmek” olarak tanımlarken Andrew (1974), insan deneyiminin kapsayıcı bir kriterini veya nihai sonucunu simgeleyen yaşam memnuniyeti olarak belirtmektedir. Köker (1991) ise yaşam doyumunu bireyin, boş zaman, iş ve öteki zaman dilimlerindeki hayatına gösterdiği tutum veya duygusal tepki olarak ifade etmektedir. Pavot ve Diener (2008) ise kişinin kendi yaşamına biçtiği değer olarak ifade edilmektedir. Yaşam doyumunu, Diener (1984) tarafından iyi oluş halinin üç ana göstergesinden biri olarak görülmektedir. Bunlar: Yaşam doyumunu, olumlu etki ve olumsuz etkidir.

Ayrıca yaşam doyumunu, Diener (1984) tarafından üç kategoride ele alınmıştır. Bunlar:

1-İçsel kriterler: Kişinin kendi belirlediği kriterlere göre yaşam kalitesine ilişkin değerlendirmeleri ve bu belirlediği kriterlere ulaşma düzeyi yaşam doyumunu belirleyici önemli faktörlerdendir. Kişinin kendi yaşamına ilişkin belirlediği kriterlere ulaşması yaşam doyumunu olumlu yönde etkileyen önemli bir etkidir.

2- Dışsal kriterler: Kişinin içinde bulunduğu sosyokültürel ve çevresel yapı, bireyin yaşam doyumuna ilişkin algısını etkilemektedir. İstenilen ideal duruma göre normatif tanımlar çerçevelendirilir ancak bu tanımlar uygulamada çelişki oluşturabilmektedir.

3- İçsel/Duygudurum: Kişinin yaşadığı bir ana ilişkin mutluluk verici duygu deneyimi yaşam doyumunun göstergesi olabilmektedir. Olay esnasında, o anda birey kendini yaratıcı, mutlu, coşkulu, eğlenmiş ve ruhsal olarak motive hissedebilmektedir. Tüm bu duygular yaşam doyumunu olumlu etkilemektedir.

Bilişsel kuramla uyumlu olarak yaşam doyumunu, bir bireyin standartlarıyla birlikte kendi yaşam koşullarının uyumluluğuna dayalı mukayeselerle ilgili bilişsel bir yargısı şeklinde ifade edilmektedir (Diener vd., 1985). Diener vd., (1999) yaşam doyumunu kavramına geçmişten memnuniyeti ve kişinin yaşamını değiştirme arzusunun da dahil etmektedir. Veenhoven (1993) ise yaşam doyumunu şu şekilde özetlemiştir: Yaşam doyumunu bir bireyin kendi hayatını bir bütün olarak tüm kalitesi ile olumlu bir şekilde değerlendirmesidir.

Yaşam doyumunu, öznel iyi oluşun daha geniş yapısının bir alt bileşenidir (Hahn vd., 2013). Öznel iyi oluş, insanların yaşamlarının kalitesini nasıl değerlendirdiklerini ifade

etmekte ve hem duygusal tepkileri hem de bilişsel yargıları içermektedir (Diener, 1984). Yaşam doyumunu yaşam kalitesini ölçmenin öznel bir yolu olarak adlandırılmıştır. Diener vd., (1999) öznel iyi oluşu iki bileşenden oluştuğunu ifade etmektedir.

Duygulanım dengesi, ruh halini ve hislerle ilgili dengeyi etkilemektedir; bunların tümü olumlu, tümü olumsuz ya da hem olumlu hem olumsuzun bir bileşimi olabilmektedir (Diener, 2008),

Yaşam doyumunu, Birçok insan tarafından genellikle yaşamın temel amacı olarak görülen ve bireylerin genel olarak yaşam deneyimlerine ilişkin evrensel yargılarıyla ilgili olan **yaşam doyumunu** (Matud vd., 2014); bireyin amaçları arasında tutarlılık veya tutarsızlık olup olmadığı ve bu hedeflere ne ölçüde ulaşıldığı konularında fikir verirken mutluluğa ulaşmada da hayati bir role sahiptir (Rask vd., 2002).

Yaşam doyumunu, bireyin yaşam kalitesi hakkındaki genel değerlendirmesini yansıtan öznel iyi oluşun bilişsel bileşenidir (Diener ve Diener, 1995). Geçici ruh halinden etkilenebilen öznel iyi oluşun (hoş ve hoş olmayan duygusal deneyim) duygusal bileşenlerinden farklı olarak, yaşam doyumunu kişinin yaşamının daha kalıcı bir değerlendirmesidir. Bu nedenle yaygın olarak kişinin öznel iyi oluşunun göstergesi olarak kullanılmaktadır (Diener vd., 1999). Böylece, bireysel iyilik halinin araştırılmasında ve toplumların yaşam kalitesinin değerlendirilmesinde önemlidir (Diener vd., 2013). Eid ve Larsenm (2008) ayrıca çoğu durumda çalışmaların farklı öznel iyi oluşu (örneğin, yaşam doyumunu, yaşam kalitesi, mutluluk ve benlik saygısı) ölçümlerini birbirinin yerine kullanıldığını ve yorumlandığını belirtmektedir, çünkü genellikle kavramlar arasında önemli ilişkiler olmaktadır. Yaşam doyumunu bir bütün olarak yaşamın kapsamlı bir yargısı olarak tanımlanmaktadır. Buna karşın alana özgü doyumlar evlilik, iş, aile ve boş zaman gibi belirli yaşam alanlarını ifade etmektedir (Hahn vd., 2013).

Rojas (2004) tarafından belirtildiği gibi, yaşam doyumunu yaklaşımı aşağıdaki belirli özellikleri/avantajları sunar:

Bir kişinin iyi oluşu hakkında fikir vermektedir: Bu, kısmi olmaktan ziyade bütünlük ile ilgilidir. İnsanlara doğrudan iyilik hallerini sorarak, yaşam doyumunu, akademik olarak tanımlanmış bir temsilcinin iyiliğinden ziyade bir kişinin iyiliğini incelemektedir (Feldman, 2010). İnsanları ekonomik, sosyal, ruhsal ve tıbbi durum gibi bazı bireysel dış uyaranları nasıl değerlendirdikleri şeklinde ele almak yerine, bütünsel olarak ele alan bir yaklaşım olmaktadır.

Çıkarımsal yaklaşımlar sunmaktadır: Yaşam doyumu, katı olmaktan ziyade çıkarımsal bir yaklaşıma dayanmaktadır. Bireyin iyiliğini yargılayan ne araştırmacı ne de filozoftur, kendi koşulları ve koşulları içinde kişinin kendisidir. Bu şekilde yaşam doyumu, bir kişinin iyi oluşuyla ilgilenmektedir. Doktrinel yaklaşımlar, iyi bir yaşamın ne olduğu ve ona nasıl ulaşılabileceği konusundaki çalışmalarında temel olarak normatiftir. Doktriner yaklaşımlar, deneysel araştırma yapmaktan ziyade, hem insanın iyi olma halinin spesifik kavramını hem de onu açıklayan faktörleri ele almayı tercih etmektedirler. Bu nedenle yaşam doyumu, kişinin hayatta kendi iyiliğini değerlendirebilmesini ve bu bilgiyi içeren bir yanıt verebilmesini gerektirmektedir (Rojas, 2004).

Doğası gereği öznedir: Yaşam doyumu, bir bireyin refahının esasen öznel olduğunu belirtmektedir ve zorunlu olarak kişinin kendi durumuna ilişkin değerlendirmesinden geçmektedir. Kendi iyiliğini daha iyi değerlendirebilen kişinin kendisidir. Araştırmacıların rolü, bu değerlendirmenin doğasını ve sonuçlarını anlamak ve incelemektir.

Doğal haliyle kişiyi ele alır: Bir kişinin kendi koşulları içinde beyan ettiği iyilik halini inceleyerek, yaşam doyumu kişiyi olduğu gibi ele almaktadır. Bu anlamda, öznel bir iyi oluş yanıtı, kişiyi kendisi yapan her şeyi içermektedir. Bu, diğerlerinin yanı sıra kişinin değerleri, travmaları, amaçları, özlemleri, inançları, hırsları, bağımlılıkları, seçici hatıraları, entelektüel ve duygusal yetenekleri, çocukluk ve ergenlik deneyimleri, ebeveynleri, akrabaları, arkadaşları, kültürel önyargıları ve eğitimi gibi özellikleri içermektedir. Yaklaşım bu anlamda olumludur, çünkü; bir kişiden olduğu gibi onu doğru bir şekilde tanımlayan kişisel ve koşullara bağlı faktörler göz önüne alınarak iyilik halini değerlendirmesi istenmektedir. Yaşam doyumu yaklaşımı, daha fazla öznel iyi oluşla ilişkili faktörleri belirlemek için yararlı olmaktadır (Rojas, 2004).

Yaşam doyumu kavramı görüldüğü üzere çok farklı şekilde tanımlanmış ve açıklanmıştır. Sosyoloji, tıp, psikoloji vb. farklı disiplinlerce ilgi görmektedir (Shek, 2010). Ayrıca yaşam doyumu, çok boyutlu ve geniş bir kavram olması sebebiyle toplumsal ve bireysel refahın önemli göstergelerinden biri haline gelmektedir (Bognar, 2005). Çalışmalarda da genellikle bu kavram fiziksel sağlık, sosyal ilişkiler, iş ve günlük etkinliklerde işlevsellik, ekonomik düzey, sahip olduklarından ve yaşamlarından aldıkları haz ve hoşnutluk duyma ve genel bir iyilik halini kapsamaktadır (Erdinç, 2018).

Yaşam doyumu teorileri

Alanyazında yaşam doyumunu açıklayan birkaç teori olduğu gözlemlenmektedir. Bu araştırma için bu paradigmalardan altı tanesi ifade edilmiştir. Bunlar; tüm yaşam doyumu mutluluk teorileri, bilişsel tüm yaşam doyumu teorileri, duygusal tüm yaşam doyumu teorileri, hibrit teoriler, hedonik koşu bandı (aynı zamanda ayar noktası olarak da bilinmekte) teorisi ve yaşam alanları olarak tanımlanmaktadır.

Tüm yaşam doyumu mutluluk teorileri

Bu teori yaşam doyumunun, bireyin yaşamının nasıl gittiğine dair kendi algısında yattığını varsaymaktadır (Annas, 2004). Teori ayrıca, yaşam doyumunun bireyin hedeflerine ulaşmasından kaynaklandığının altını çizmektedir. Başka bir deyişle, herkes gelecekte ulaşmak için hedefler belirlemekte ve bunlara 'ideal yaşam planları' denmektedir. Birey, bu ideal yaşam planları karşılandığında memnuniyet duymaktadır. Dolayısıyla yaşam, ideal yaşam planları ile uygulamadaki gerçek gelişmeler arasında bir eşleşme olup olmadığına dair bir dizi yargıdan oluşmaktadır. Tüm yaşam doyumu teorilerinin çeşitli versiyonları olmasına rağmen, ilgi duyulan; tüm yaşam doyumu teorileri, duygusal tüm yaşam doyumu teorileri ve hibrit tüm yaşam doyumu teorileri olarak ifade edilmektedir (Suikkanen, 2011).

Bilişsel tüm yaşam doyumu teorileri

Bu bakış açısına göre doyum, bireyin gerçek yaşamının kendi yaşam planına ne kadar uygun olduğunu gösteren bilişsel bir durumu içermektedir (Feldman, 2008). Bireyin, yaşamının ideal yaşam planını yerine getirdiğine gerçekten inanmadan mutlu olamayacağını göstermektedir. Bilişsel tüm yaşam doyumu teorisinin dayandığı varsayımlar, bireyin ideal yaşamın kendisi için ne olacağı konusunda net ve doğru bir kavrayışa sahip olması bakımından avantajlıdır (Murphy, 2004). Bu anlayışa dayalı olarak, birey tipik olarak güvenli bir çocukluk, iyi bir eğitim alma, iyi arkadaşlara ve bir aileye sahip olma ve anlamlı bir kariyere sahip olma gibi bir dizi faaliyeti içerebilen bir yaşam planı formüle etmektedir. Birey, yaşamının genel olarak bu büyük plana uyduğuna inanırsa, mutlu ve doyumlu olması muhtemel görünmektedir (Feldman, 2006). Bununla birlikte, teorisinin bir dezavantajı, doyumu açıkça entelektüel veya akademik hale getirmesidir. Sonuç olarak doyum, belirli inançlara sahip olma meselesi haline gelmektedir. Bilişsel bütün yaşam doyumu teorisinin aksine, bireyin nasıl yaşadığından memnun olup olmadığı, genel olarak bireyin sahip olduğu herhangi bir inançtan daha önemli olarak kabul edilmektedir (Haybron, 2008).

Duygusal tüm yaşam doyumu teorileri

Duygusal tüm yaşam doyumu teorileri, bilişsel tüm yaşam doyumu teorilerinin eksikliklerinden yararlanmaktadır. Bu bakış açısına göre doyum, bireyin kendi yaşam anlayışına dayanan belirli bir tür olumlu duygusal durumdur (Murphy, 2004). Duygusal tüm yaşam doyumu teorilerinin temel ilkeleri, ilgili duygusal durumun en azından bireyin yaşamının genel olarak ne kadar iyi gittiğine dair konuşulmayan ve belirsiz değerlendirmesinden kaynaklanması gerektiğini göstermektedir. Her ne olursa olsun, bireyi ilgili olumlu tutumlara sahip olmaya zorlayan önceki bilişsel yargıların onun memnuniyetinin bileşenleri olmadığı yönündedir (Haybron, 2007).

Hibrit tüm yaşam doyumu teorileri

Hibrit tüm yaşam doyumu teorileri, hem bireyin yaşamla ilgili bilişsel yargılarının hem de bu yargıya dayalı olarak ortaya çıkan olumlu duygularının bir sentezi olarak tanımlanmaktadır (Suikkanen, 2011).

Hedonik koşu bandı teorisi

Hedonik koşu bandı teorisi, hedonik adaptasyon, adaptasyon seviyesi (AL) teorisi, kişilik teorisi, dinamik denge teorisi, çoklu tutarsızlık teorisi ve homeostatik teori olarak da bilinmektedir (Easterlin, 2005). Yaşam doyumu araştırmalarında yaygın olarak baskın teori olarak kabul edilmektedir. Teori, mutluluğun genetik olarak belirlendiği için genetik olarak sabit olduğunu öne sürmektedir. Hedonistler, doyumu, bireyin hoş ve hoş olmayan deneyimler arasındaki dengeyle özdeşleştirmektedir (Headey, 2008). Hedonistler, refahı genel olarak tatsızlığa karşı olan zevk deneyimleriyle tanımlamaktadır (Oswald ve Nattavudh, 2008). Mancini vd. (2011), hedonik koşu bandı teorisinin, yaşanan olumlu ve olumsuz olaylara veya büyük yaşam değişikliklerine rağmen, insanların nispeten istikrarlı bir mutluluk/tatmin düzeyine çabuk dönme eğilimi ile ilgili olduğunu düşünmektedir. Örneğin, bir kişi daha fazla para kazandıkça, beklentiler ve arzular buna paralel olarak artmakta ve doyumda kalıcı bir kazanç elde edilememektedir. Bu şekilde mutluluk arayışı, aynı yerde kalabilmek için yürümeye devam etmesi gereken, koşu bandı üzerindeki bir kişiye benzetilmektedir. Nussbaum (2008), hedonik yönelimlerin, bireylerin çevrelerinde meydana gelen olaylara rağmen, genellikle yaşamları boyunca sabit bir mutluluk seviyesini korumaya çalıştıkları ve bir mutluluk belirleme noktasını içerdiğini savunmaktadır. Bu, değişen değerler, hedefler, dikkat ve bir durumun yorumlanması gibi çeşitli bilişsel değişikliklerle ortaya çıkabilmektedir (Fujita ve Diener, 2005). Ayrıca, nörokimyasal süreçler, beyindeki aşırı uyarılmış hedonik yolları duyarsızlaştırmakta, bu da muhtemelen sürekli olarak yüksek seviyelerde yoğun olumlu veya olumsuz duyguları önlemektedir (Mancini vd., 2011). Hedonik uyum süreci, bireylerin kendilerini inkar yoluyla yoksun olarak görmeleri için karmaşık gerekçeler oluşturma eğilimi yoluyla da ortaya çıkabilmektedir (Lyubomirsky vd., 2005). Genetik çalışmaların da desteklediği gibi birçok kişilik özelliklerinde önemli derecede kalıtımın etkisi olmaktadır (Heady, 2008). Diğer alanlarda da yaşam doyumu dışında, kalıtsal özellikler ve koşullar yaygındır. Örnekler arasında vücut ağırlığı, mizaç, cilt ve belirli hastalıklar (örneğin; diyabet) sayılabilmektedir. Bu örnekler, yaşam doyumu düzeyinin bir dereceye kadar genetik olarak belirlenebileceği varsayımını çürütmeyi zorlaştırmaktadır (Heady, 2008).

Yaşam alanları

Yaşam alanları yaklaşımı, bireyin yaşamına birçok özel alanın genel bir kurgusu olarak yaklaşılabilceğini ve yaşam doyumunun yaşam alanlarındaki doyumun sonucu olarak anlaşılabilceğini varsaymaktadır (Ryff vd., 2004). Varlığın daha somut alanlarındaki genel ve bütünsel değerlendirmesini içermektedir (Van Praag ve Ferrer-i Carbonell, 2004). Yaşam alanlarının sınırlarının ayırım gözetmeksizin belirlenmesi, küçük bir sayıdan, insan yaşamında sayısız olası bölmeler sağlayan tüm hayal edilebilir insan etkinliklerinin ve varlık alanlarının neredeyse sonsuz bir tekrarına kadar gidebilmesidir (Veenhoven, 2003). Bununla birlikte, Ryff ve diğerleri (2004) tarafından vurgulandığı gibi, herhangi bir bölüm anlam ve kullanılşılığa değer vermelidir. Bu bağlamda Kahneman ve Krueger (2006) maddi refah, sağlık, üretkenlik, yakınlık, güvenlik, topluluk ve duygusal refah olmak üzere yedi alan tanımlamaktadır. Van Praag ve Frijters (2007) tarafından yapılan bir araştırma, yaşam memnuniyetinin sağlık, finansal durum, iş, barınma, boş zaman ve çevre gibi farklı yaşam alanlarına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Rojas (2004) tarafından yürütölen bir başka araştırmada, sağlık, ekonomik, iş, aile, arkadaşlık, kişisel ve toplum olmak üzere yedi yaşam doyum alanı tanımlanmıştır.

Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler

Farklı disiplinlerde yapılan araştırmalar ile yaşam doyumunu etkileyen çok sayıda değişkenin olduğu söylenebilmektedir (Keng vd., 2000).

Medeni durum ve yaşam doyumunu

Evli olma durumu, genellikle diğer medeni durumlardan daha yüksek yaşam doyumunu ve mutluluk düzeyleri ile ilişkili görölmektedir (Cornman vd., 2003; Shapiro ve Keyes, 2008; Stanca, 2009; Willitts vd., 2004). Evliliğin yaşam doyumuyla ilişkili olmasının birkaç nedeni olmaktadır. Kişinin yaşamın diğer alanlarında yaşadığı stresten uzaklaştıran ve evliliğin kişinin benlik saygısına olan olumlu katkısı gibi özelliklerinden kaynaklı olarak görölebilmektedir (Willitts vd., 2004). Evli kişilerin yalnızlık duygusunu daha az yaşadıkları vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra evli bireylerin, eşleri tarafından desteklenme ve yakın bir ilişkiden kazanç sağlama fırsatına sahip olmaktadır (Stanca, 2009). Mutlu bir evlilik, bireyleri stresten koruyan ve sosyal olarak bütünleştiren bir sosyal sözleşmeyi temsil etmektedir (Cornman vd., 2003). Böylece, evlilik, dış tehditlerin stresli sonuçlarına karşı önemli koruyucu

özelliğiyle ve psikolojik iyi oluşa olan katkısıyla araştırmalarla desteklenmektedir (Cornman vd., 2003; Shapiro ve Keyes, 2008; Stanca, 2009; Willitts vd., 2004). Başka bir deyişle, evlilik, bireylere sosyal bütünleşme aracılığıyla aidiyet ve amaç duygusu kazandırmaktadır. Ayrıca evlilik olgusu, sunduğu sosyal destek ile ön plana çıkmaktadır (Shapiro ve Keyes, 2008). Evli kişilerin evli olmayan meslektaşlarına göre fiziksel ve maddi refah olarak daha iyi düzeyde oldukları kabul edilmektedir (Shapiro ve Keyes, 2008). Evlilik, cinsel ilişkileri düzenlemekte ve eşler arasındaki bağlılığı teşvik etmektedir. Bu bağlılığın, örneğin eşlerin sağlığı ve işgücü piyasasındaki kazançları üzerinde olumlu etkileri olmaktadır (Kalmijn ve Groenou, 2005). Stutzer ve Frey (2006) araştırmalarında Almanya'da 17 yılı kapsayan boylamsal bir veri setinde evlilik ve yaşam doyumu arasındaki nedensel ilişkileri ortaya koymaktadır. Kendilerini mutlu olarak tanımlayan bekarların evlenme ihtimalinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Liu vd. (2013) Çin'de medeni durumun ve ilişki kalitesinin yaşam doyumu üzerindeki etkisinde cinsiyet farklılıklarını incelemiştir. Çalışmanın sonuçları, evliliğin yaşam doyumu için koruyucu bir işleve sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Erkeklerde medeni durum, kadınlarda ise ilişki kalitesi daha önemli görülmektedir. Botha ve Booysen (2012), Güney Afrika'da medeni durum ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Genel olarak, evli insanlar için yaşam doyumu, diğer tüm medeni durum bildiren insanlara göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Evli kadınlar, diğer tüm medeni durum bildiren gruplara göre daha yüksek yaşam doyumuna sahip oldukları ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, evli erkekler, diğer medeni durumlardaki erkeklere göre anlamlı düzeyde bir farklılık bildirilmemiştir. Güney Afrika'da yürütülen başka çalışmalar (Hinks ve Gruen, 2007) benzer sonuçlar vermiştir. Hutchinso vd., (2004), Jamaika'da evlilik ve yaşam doyumu arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Sarracino'nun (2008) dokuz farklı ülkede yaşayan bireyler arasında gerçekleştirdiği bir başka araştırma, evli olmak ile yaşam doyumu arasındaki pozitif ilişkiyi desteklemektedir. Buna karşılık, Borooah (2006) Kuzey İrlanda'da medeni durum ile yaşam doyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Ayrıca, Peiró'nun (2006) yaptığı bir çalışmada, yedi farklı ülkenin altısında yaşam doyumu ile evlilik arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Bu durumda, gelişmekte olan ülkelerde medeni durum ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin, altta yatan koşullara bağlı olarak değişken olduğu varsayılmaktadır. Liu vd. (2013), yaşam doyumu için önemli olanın evliliğin kendisi değil, evliliğin kalitesi olduğunu savunmaktadır. Yaşam doyumuna olumlu katkı sağlayan değişkenin; mutsuz

ilişkilerden çok mutlu evlilik ilişkileridir. Mutlu evlilikleri olan insanların duygusal yönden daha sağlıklı olduklarını ortaya koymuştur. Mutlu evli çiftler arasında depresyon sıklığı daha az gözlemlenmiştir. Holt-Lunstad vd., (2008), kaliteli evliliklerde bulunan kişilerin daha düşük kan basıncı ve daha iyi ruh sağlığı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Aksine, mutsuz evliliklerde bulunanların, evlilikleri daha olumlu görülenlere göre boşanmadan sonra duygusal iyi oluşlarında daha küçük düşüşler olduğu ortaya konulmuştur (Williams, 2003). Ayrıca, mutsuz evlilikler nedeniyle boşanma veya ayrılık yaşayan bireylerin yaşam doyumlarının daha sonra önemli ölçüde iyileşmesi olası olmadığı ifade edilmektedir (Waite, Luo ve Lewin, 2009). Evli olmayanlar arasında, bir duygusal ilişkide bulunduğu kişiyle birlikte yaşayanlar, yalnız yaşayanlara göre önemli ölçüde daha mutlu oldukları ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, bu etki büyük ölçüde kişinin içinde yaşadığı kültüre bağlı olarak değişmektedir. Bireyci toplumlarda birlikte yaşayan insanlar bekar ve hatta bazen evli kişilere göre daha yüksek yaşam doyumu bildirirken, kolektivist toplumlar için bunun tersi geçerlidir. Böylece, evliliğin niteliğinin yanı sıra herhangi bir ortamda baskın kültürün, salt evli olma durumu dışında, evlilik ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi düzenleyen önemli faktörler olduğu açık hale gelmektedir (Sarracino, 2008; Waite, Luo ve Lewin, 2009; Williams, 2003).

Yaş ve yaşam doyumu

Yaş ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiye araştırmalar, farklı yaşlardaki bireylerin yaşam doyumlarını bildirmelerini isteyen kesitsel çalışmalara dayanmaktadır (Blanchflower ve Oswald, 2004; Diener ve Seligman, 2004; Easterlin, 2006; Hansson, Hilleras ve Forsel, 2005; Gwozdz ve Sousa-Poza, 2010; Stone vd., 2010). Araştırma sonuçlarına bakıldığında ise yaş ile yaşam doyumu arasında bir ilişkinin olmadığı (Diener ve Seligman, 2004), önemsiz fakat doğrusal bir ilişkinin olduğu (Hansson, Hilleras ve Forsel, 2005) zayıf fakat ters bir ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir. Başka araştırmalar orta yaşta bireyler arasında yaşam doyumunun en düşük olduğu eğrisel bir ilişki bildirmektedir (Easterlin, 2006). Pek çok araştırmacı (Blanchflower ve Oswald, 2004; Gwozdz ve Sousa-Poza, 2010; Stone vd., 2010), yaş ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide U şeklinde bir yaş-yaşam doyumu eğrisini desteklemektedir. Yaş ve yaşam doyumu arasındaki ilişkisinde U-şekli, yaşam doyumunun orta yaşta azaldığını ve daha sonra emekliliğe doğru arttığını göstermektedir. Ancak bu eğilim her zaman böyle olmamaktadır. Mroczek ve Spiro (2005)'a göre genel olarak yaşam doyumunun

yaşam boyunca büyük ölçüde sabit kaldığını, artan yaşla birlikte bir şekilde olumlu olma eğiliminde olduğunu, ancak yaşamın ilerleyen dönemlerinde sağlık sorunları ortaya çıktıkça biraz düşüşler yaşandığını ifade etmektedir. Bu görüş, Baird vd., (2010) tarafından yapılan bir çalışmayla desteklenmektedir. Almanya’da ve İngiltere’de yapılan araştırmalarda iki farklı sonuç ortaya konulmuştur. İki ülkedeki yaşam doyumunun yetişkinlik boyunca azalmadığı ve yaşam doyumunun 40'lardan 70'li yaşların başına kadar artma eğiliminde olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlara rağmen, ortalama yaşam doyumu düzeylerinin yaşam boyu düşebileceği, artabileceği veya nispeten sabit kalabileceği belirtilmektedir. Prenda ve Lachman (2001), 25 ve 75 yaşları arasındaki yetişkinler üzerinde yaptıkları bir çalışmada, yaşın yaşam doyumu ile pozitif olarak ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Realo ve Dobewall (2011) tarafından yürütülen bir çalışmada, dört İskandinav ülkesinde 15 ila 100 yaşları arasındaki ulusal temsili örnekler kullanılarak 27 yıllık bir süre boyunca (1982-2009) yaş ile yaşam doyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında bu ülkelerde yaş ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin en iyi şekilde eğrisel (U-eğrisel) olarak tanımlandığını, genç ve yaşlı insanların daha yüksek yaşam doyumu seviyelerine sahip olduğunu göstermektedir. Magee vd., (2013) kişilik özellikleri ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide yaş ve hedonik dengenin (bir bireyin yaşadığı olumlu duygunun olumsuz duyguya oranı) düzenleyici etkisini incelemiştir. Çalışmanın bulguları hem yaş hem de hedonik dengenin iki değişken (Kişisel özellikler ve yaşam doyumu) arasındaki ilişkiyi düzenlediğini ortaya koymuşlardır. Le Bon ve Le Bon (2014) tarafından orta yaşta ruhsal bozukluğu olan bireylerin yaşam doyumunu araştıran yakın tarihli bir çalışma, yaş ile yaşam doyumu arasında güçlü negatif ilişki olduğunu bildirmektedir. Bu sonuç, orta yaşın ruh sağlığı sorunlarıyla karşı karşıya kalan bireyler için daha az tatmin edici bir yaşam dönemini temsil ettiğini göstermektedir. Fisher (1995) tarafından yürütülen bir araştırmada, katılımcılara başarılı yaşlanma ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiye ilişkin algıları sorulmuştur. Çalışma, başarılı yaşlanmanın, amaç duygusu, kendini kabul, kişisel gelişim, özerklik ve başkalarıyla etkileşim olmak üzere beş temel özellik ile karakterize edildiğini ortaya koymuştur. Fisher'in (1995) araştırmasında katılımcılar, yaşam doyumunun başarılı yaşlanmanın öncüsü ve temeli olduğunu vurgulanmaktadır. Bu bulguyla başarılı yaşlanan bireylerin yüksek düzeyde yaşam doyumuna sahip olmalarının beklendiği ifade edilmektedir. Başka bir çalışmada Beyaztaş vd., (2012) Türkiye’de ailesiyle birlikte ya da huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin (en az 65 yaş) yaşam doyumu

düzelelerini incelemiştir. Araştırma, aileleriyle birlikte yaşayan yaşlı bireylerin huzurevlerinde yaşayan yaşlı bireylere göre daha mutlu olduğunu göstermiştir. Yaşın finansal tatmin üzerindeki etkisi ile ilgili olarak, önceki araştırmalar (Headey, Muffels ve Wooden, 2005), düşük gelire sahip olmalarına rağmen yaşlı yetişkinlerin genç yetişkinlere göre finansal olarak daha memnun olduklarını ortaya koymuştur. Bu memnuniyet, yaşlıların gençlerden daha kötü finansal koşullara uyum sağlamaya daha meyilli olmalarına bağlanmaktadır. Ayrıca, artan yaşla birlikte finansal memnuniyetin önemli bir kısmı, yaşlı bireyler arasında daha fazla varlık ve daha az borçla açıklanmaktadır (Johnson ve Krueger, 2006:). Bununla birlikte, diğer düzenleyici faktörlerin etkisi olmadan yaş ve yaşam doyumunu arasında net bir model olmadığını da göstermektedir. Bu nedenle, yaşam doyum düzeyini belirleyen tek başına yaş değişkeninin olmadığı herhangi bir yaşta bireyin yaşamını çevreleyen koşulların etkili olduğu düşünülmektedir (Leung, Moneta ve McBride-Chang, 2005).

Cinsiyet ve yaşam doyumunu

Cinsiyet ve yaşam doyumunu ilişkisine dair araştırmalara bakıldığında kadınların erkeklerden daha yüksek yaşam doyumuna sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Blanchflower ve Oswald, 2004; Van Praag ve Ferrer-i-Carbonell, 2008). Stevenson ve Wolfers (2009) tarafından yapılan bir araştırma ise ABD'de kadınların azalan yaşam doyumunu düzeylerine vurgu yapmaktadır. Araştırma, son otuz yılda kadınların yaşam doyumunu düzeyinin erkeklere göre azaldığını göstermektedir. Ayrıca araştırma, bu düşüşün devam edeceğini ve erkekler için daha yüksek yaşam doyumunu ile yeni bir cinsiyet yaşam düzeyi farkının ortaya çıkacağını öne sürmektedir. Hayo ve Seifert (2003) benzer şekilde Doğu Avrupalı erkeklerin yaşam doyumunu düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Matud, Bethencourt ve Ibanez (2014) erkek veya kadın olmanın geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri açısından tanımlanmanın, kadın ve erkeklerin yaşam doyumunu ile ilişkisini araştırmıştır. Çalışmanın sonuçları, her iki cinsiyette de yaşam doyumunun en önemli yordayıcılarının benlik saygısı ve sosyal destek değişkenlerinin olduğu ortaya konulmuştur. Fugl-Meyer, Melin ve Fugl-Meyer (2006) ulusal düzeyde temsili bir İsveç örneğinde yaşam doyumunu değerlendirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda, yaşam doyumunu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya koymuştur. Bjornskov vd., (2007) cinsiyet ayrımcılığının yaşam doyumunu üzerindeki etkisini analiz etmek için ekonomide, siyasette ve toplumda kadınlara yönelik ayrımcılık ölçütlerini

kullanmışlardır. Araştırma, kadın erkek eşitliğini sağlama çalışmaları hem erkeklerde hem de kadınlarda yaşam doyumunu artırdığını ortaya koymaktadır. Jan ve Masood (2008), Hindistan'daki kadınlar arasında yaşam doyumunu ele aldığı çalışmasında, yaş arttıkça yaşam doyumunun azaldığı, kişisel gelirdeki artışla birlikte yaşam doyumunun arttığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca, aile gelirindeki artışla birlikte kadınların yaşam doyumunu da artmaktadır. Saundra ve Hughey (2003), ABD'deki altı eyaletten Afro-Amerikalı kadınlar arasında yaşam doyumunu üzerine bir çalışma yürütmüştür. Yaş veya eğitim düzeyine göre yaşam doyumunu ve maneviyat değerlendirmeleri arasında anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, kadınlar daha yüksek düzeyde dindarlık bildirmiştir ve bu da yaşam doyumunu ile önemli ölçüde ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Maneviyatın yaş, gelir veya eğitimden bağımsız olarak orta yaşta Afro-Amerikalı kadınların yaşam doyumuna katkıda bulunduğu gözlenmiştir.

Büyük ebeveynlik ve Yaşam Doyumu

Yaşam doyumunu, sosyal destek ve sağlık durumu başarılı yaşlanma için önemli faktörler olarak görülmektedir (Ferri, James ve Pruchno, 2009). Han ve Hong'a (2011) göre yaşam memnuniyetinin, özellikle ruh sağlığı ve fiziksel sağlık açısından yaşam kalitesinin önemli bir göstergesi olduğu ifade edilmektedir. Düşük yaşam doyumunu, ruh sağlığı sorunları ve intihar gibi risk faktörleri ile ilişkili olarak görülmektedir (Han ve Hong, 2011). Bu nedenle, büyükanne ve büyükbaba bakım verenlerinin yaşam doyumunu ile hangi önemli faktörlerin ilişkili olduğu ve bu faktörlerin bakım vermeyi nasıl etkilediği önemlidir. Aile ilişkisinin, büyükanne ve büyükbaba bakıcılarının sosyal ve psikolojik refahı üzerinde etkisi olduğu ifade edilmektedir (Choi, 2006). Çoğu yaşlı çift, yetişkin çocukları evden ayrıldıktan ve sosyal ağları daraldıktan sonra eş ilişkilerine çok daha fazla önem atfetmektedirler (Yoo ve Sung, 2009). Bu nedenle, olumsuz aile ilişkileri, bakım veren büyükanne ve büyükbabaların öz-değer, sosyal ilişkiler ve kaynakların azalmasına neden olmaktadır. Bakım vermek, büyük ebeveynlerin yetişkin çocukları ile ilişkileri, ekonomik durumları ve sağlık durumları ile ilgili memnuniyetini olumsuz yönde etkileyebileceği ifade edilmektedir (Ok, 2005). Cinsiyet, yaş, eğitim, gelir ve sosyal destek gibi çeşitli sosyal faktörlerin yaşam doyumunu etkilediği ortaya konulmuştur (Baek ve Kwon, 2007; Ghubach vd., 2010; Han ve Hong, 2011). Genel olarak, toplum tarafından kadınlardan bakım veren olarak rol oynamaları daha sık beklendiği için erkek bakıcılardan daha fazla tatmin ve memnuniyet hissetme eğilimindedirler. Kadınlar yaşlandıkça ve hane gelirleri güvence

altına alındıkça, bakım sağlama konusundan daha fazla doyum aldıkları gözlemlenmiştir (Han ve Hong, 2011). Yaş farklılıklarıyla ilgili olarak, 85 yaş ve üzeri kişilerin, genç insanlara kıyasla hayatlarından daha az memnun oldukları ifade edilmektedir (Ghubach vd., 2010). Ayrıca, daha yüksek bir gelire sahip olmak ve çalışıyor olmak, ruh sağlığı ve aile ilişkileri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmaktadır (Yoon ve Jun, 2009). Ayrıca, büyükanne ve büyükbabaların algıladıkları sosyal destek ile psikolojik iyi olma hali arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir (Sands vd., 2005). Başka bir araştırma, yaşam doyumunun sosyal destek ile pozitif olarak ilişkili olduğunu ileri sürmektedir (Kaufman vd., 2010). Büyük ebeveyn bakıcılığı sonucunda büyük ebeveynler, ciddi sosyal kısıtlamalar ve zaman kısıtlamalarının yanı sıra aile üyeleri, arkadaşları ve tanıdıklarıyla daha az temas bildirmektedir (Butler ve Zakari, 2005).

İlgili Araştırmalar

Literatürün önemli bir kısmı, kapsamlı çocuk bakımının büyükanne ve büyükbabanın refahı için oluşturduğu risklere ayrılmıştır. Birçoğu, bu tür bakımın büyükanne ve büyükbabaların psikolojik iyi oluşları üzerindeki etkilerini incelemiştir (Hughes vd., 2007; Lee vd., 2003; Strawbridge vd.,1997). Kapsamlı bakım verenlerin, bakım vermeyen akranlarına kıyasla yüksek depresif belirtiler ve artan duygusal stres yaşama olasılıklarının olduğu yönündedir (Blustein, Chan ve Guanais, 2004; Grundy vd., 2012; Strawbridge vd., 1997). Stres ve depresyonun artmasına neden olan torun yetiştirmenin, büyükanne ve büyükbabaların sosyal yaşamlarını olumsuz etkilediği ve izolasyon duygularını artırdığı ortaya konulmuştur. Sık bakım vermenin, büyük ebeveynlerin eşleri, çocukları veya diğer torunları dahil olmak üzere aile üyeleriyle olan ilişkilerini bozabildiği ortaya konulmuştur (Bowers ve Myers, 1999; Waldrop ve Weber, 2001). Zakari (2005), araştırmalarına katılanların yarısının çocuk yetiştirme alanında son derece yüksek stres puanlarının yanı sıra yüksek kaygı, ortalama depresyon ve zayıf sosyal ilişkilere sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. 54 büyükanne ve büyükbaba üzerinde yapılan nitel bir çalışmada, katılımcılar; torun bakımının başlaması ile bu durumun evlilik ilişkilerine önemli ölçüde stres ve baskı yarattığını ve kendileri ile yetişkin çocukları arasındaki sürtüşmenin artırdığını ifade etmektedirler. Katılımcılar kendileriyle birlikte yaşamayan diğer torunlarıyla etkileşim kurmak için çok az zaman veya enerji bulabildiklerini ifade etmişlerdir (Weber ve Waldrop, 2000). Torunlarıyla vakit geçiren büyük ebeveynlerin refahları, içinde buldukları koşullara

bağlı olarak değişebilmektedir. Örneğin, büyük ebeveynlerin sağlık durumu, torunlarıyla temas sıklığı ve yakınlığı, depresyon ve yaşam doyumu açısından iyilik hallerini etkileyebilmektedir. Hayslip ve Kaminski (2005)'ye göre, torununa bakım veren büyük ebeveynlerin sağlık koşulları, torununa bakım vermek zorunda olmayan büyük ebeveynlere göre daha kötü olabilmektedir. Torununa bakım veren büyük ebeveynler depresyon ve uykusuzluk gibi sorunlar ile uğraşmak zorunda kalabilmektedir. Hayslip ve Kaminski'a (2005) göre torun yetiştiren büyükanne ve büyükbabalarda, torunlarına bakmayanlara göre günlük aktiviteleri gerçekleştirme güçlüğüne daha sık görüldüğünü belirtmişlerdir. Robinson ve Wilks (2006) tarafından yapılan bir araştırmaya göre büyük ebeveynlerin, torununa bakım vermeye başladıktan sonra sağlık durumlarının düştüğünü ifade ettiğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan bakım veren anneanneler, sağlıkları nedeniyle torunları ile faaliyetlerinin sınırlandığı ve kendilerine de kısıtlı zaman ayırdıklarını belirtirken, çocukların anne ve babaları yapamayacak durumdaysa torunlarına bakmaya istekli olduklarını söylemektedirler (Musil vd., 2006). Kötüleşen fiziksel sağlık koşullarının yanı sıra, büyükbabalar torunlarına bakım hizmeti sunarken zihinsel sağlık sorunları yaşayabileceklerini vurgulamaktadırlar. Ross ve Aday'ın (2006) yaptığı araştırmada, torunlarına ebeveynlik yapan büyük ebeveynlerin önemli düzeyde stres yaşadıklarını ortaya koymuştur. Goodfellow ve Laverty (2003), torunlara bakmanın büyük ebeveynler için fiziksel ve duygusal olarak yorucu bir iş olduğunu ortaya koymuşlardır. Büyük ebeveynler, torunlarıyla oynamak ve fiziksel aktivite gerektiren işlerde büyükanne ve büyükbaba olmanın fiziksel zorluklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca Goodfellow ve Laverty (2003), bakım veren büyük ebeveynlerin yaşlılarıyla vakit geçirmek istemelerine rağmen, iki veya üç yaşındaki bir torunla dışarı çıkmanın zor olduğunu bildirmiştir.

Birçok çalışma, bakım sağlamanın olumsuz sonuçlarına işaret etse de başka diğer araştırmalar, büyükanne ve büyükbaba bakıcılarının duygusal faydalar yaşadığını ortaya koymaktadır. Torunlar için birincil bakıcı olarak hareket etmek, büyükanne ve büyükbabalara yaşam için bir neden (Burton, 1992), ebeveynlik için ikinci bir şans (Atchley, 1989) ve bakıcılık rolleriyle ilgili yeterlilik ve memnuniyet duygularını verebilmektedir. Birincil bakım sorumluluğuna sahip büyükanne ve büyükbabalar, torunları tarafından ihtiyaç duyulduğu, istendiği ve torunlarıyla daha fazla yakınlık duygusu yaşayabilmektedir (Nelson, 2000). Yatılı ve vesayet altındaki büyükanne ve büyükbabalar, torunlarına yardım etmekten gurur duyabilmekte ve bu da ödüllendirici bir bakım deneyimine yol açabilmektedir (Pruchno ve McKenney 2002). Harrington

Meyer'in (2014) çalışmasında büyükanneler, torun bakımının birçok zorluğun olduğunu ifade ederken aynı zamanda torun bakmanın sağladığı duygusal refaha vurgu yapmaktadırlar. Wheelock ve Jones (2003), büyük ebeveynlerin ilk kez çocuk bakımıyla derinden ilgili olma deneyimine sahip olan büyükbabalara özel anlar verdiğini de ortaya koymuştur. Goodfellow ve Lavery (2003), Avustralyalı kreşte bulunan büyükanne ve büyükbabalarla yaptıkları nitel çalışmada, büyükanne ve büyükbabaların torunlarına bakmayı akrabalık ilişkileri kurmak olarak düşündüklerini belirlemiştir. Bu, Silversteins'in (2007) çalışmasında ortaya konan ve bakım veren büyük ebeveynlerin düşüncelerine benzerlik göstermektedir. Duygusal doyum aynı zamanda sosyal bir kariyer üstlenme duygusundan da gelmektedir. Büyük ebeveynler çocuk bakımını aileyi ve toplumu olumlu yönde etkileyen bir meslek olarak gördüklerinde duygusal doyum yaşayabilmektedirler (Wheelock ve Jones, 2003). Silverstein ve Ruiz (2006), büyük ebeveynlerin, torunların depresif semptomlarındaki azalmayı etkilemeseler de anne depresyonunun çocuklara nesiller arası aktarımını azaltmaya katkıda bulunduğunu belirlemiştir. Büyük ebeveynler torunların refahını dolaylı olarak ve uzun vadede etkileme eğilimindedirler. Buna ek olarak, araştırmacılar, kreş ve diğer bakıcılarla karşılaştırıldığında, büyükanne ve büyükbaba bakıcılığının çocukların yaralanma riskini neredeyse yarı yarıya azalttığını ortaya koymuşlardır. Bakım veren büyük ebeveynler, bakım vermenin verdiği olumlu duygu ve yaşam konusunda net bir amaç duygusu geliştirdiklerini bildirmektedir (Kropf ve Robinson, 2004; Yi, 2010). Bakım rolünü üstlenen büyükannelerin, torunlarına ebeveynlik yaparak duygusal tatmin sağlama ve yaşlılık döneminde yeni bir anlam bulma eğiliminde olduklarını belirtmektedir (Bullock, 2004). Ayrıca torun bakımına neşe, arkadaşlık, gelecek için umut, sevilme duygusu ve doyum eşlik etmektedir (Kolomer ve Lynch, 2007). Başka bir araştırma, büyükanne ve büyükbabalarının torunlarıyla geçirdikleri zamandan keyif aldıklarını ve bakım vermenin bir sonucu olarak benlik saygılarını artırdıklarını ortaya koymuştur (Pruchno, 1999). Başka bir araştırma sonucuna göre bakım veren büyükanneler, bakım vermenin kendilerine büyük zevk ve başarı duygusu verdiğini ortaya koymuştur (Han vd., 2008). Başka bir nitel çalışmada ise bakıcı anneanneler, anne olarak yeni bir rolü kabul ettikten sonra artık kendilerini yalnız hissetmediklerini belirtmişlerdir (Kim, 2009). Torunların varlığı, büyükannelerin gurur duymalarına ve daha uzun yaşama isteği duymalarına katkı sunmaktadır (Lee, 2007).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeylerinin demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bu temel amacı doğrultusunda ilişkisel tarama modeli kullanılacaktır. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeyi amaçlar ve bu modelde değişkenlerin birlikte değişip değişmediği; değişme var ise de bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılır (Karasar, 2011).

2.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın örnekleme için amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmanın amacı doğrultusunda bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinleme araştırma yapılmasına olanak tanıyan ve belirli özelliklere sahip, belirli ölçütleri karşılayan durumlar ile çalışılmak istenildiğinde tercih edilen bir yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2012). Bu çalışmada katılımcıların belirlenmesinde aşağıdaki kriterler ölçüt alınmıştır.

- Katılımcıların Mersin ilinde yaşıyor olması
- Torununa bakım veriyor olması

Mevcut araştırmaya kriterleri sağlayan toplam 168 büyük ebeveyn dahil edilmiştir.

Araştırmaya dahil olan 168 torununa bakım veren katılımcıya ilişkin sosyodemografik bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 2.

Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Min.</i>	<i>Maks.</i>
Yaş	59.35	9.39	38.00	95.00
Bakım Verilen Torun Sayısı	2.17	2.61	1.00	22.00
Toruna Bakım Süresi (yıl)	4.88	5.58	0.00	32.00

Tablo 2 incelendiğinde; katılımcıların yaş ortalaması 59.35 ($Ss = 9.39$, Min = 38.00, Maks. = 95.00) olarak hesaplanmıştır. Bakım verilen torun sayısı ortalaması 2.17 ($Ss = 2.1$, Min = 1.00, Maks. = 22.00) olarak hesaplanmıştır. Toruna verilen toplam bakım süresi ise 4.88 ($Ss = 5.58$, Min = 0.00, Maks. = 32.00) olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3.

Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

	<i>n</i>	%
Cinsiyet		
Kadın	132	78.57
Erkek	36	21.43

Çalışmaya katılan büyük ebeveynlerin cinsiyet dağılımı incelendiğinde, 132'sinin (%78.57) kadın, 36'sının (%21.43) erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.

Katılımcıların Medeni Durum Dağılımı

	<i>n</i>	%
Medeni Durum		
Birlikte/Evli	144	85.71
Boşanmış/Ayrı	24	14.29

Çalışmaya katılan büyük ebeveynlerin medeni durum dağılımı incelendiğinde, 144'ünün (%85.71) birlikte/evli, 24'ünün (%14.29) boşanmış/ayrı olduğu görülmektedir.

Tablo 5.*Katılımcıların Eğitim Durumu Dağılımı*

	<i>n</i>	%
Eğitim Durumu		
Okur yazar	28	16.67
İlköğretim	67	39.88
Lise	46	27.38
Lisans	27	16.07

Çalışmaya katılan büyük ebeveynlerin eğitim durumu dağılımı incelendiğinde, 28'inin (%16.67) okur yazar, 67'inin (%39.88) ilköğretim, 46'sının (%27.38) lise ve 27'sinin (%16.07) ise lisans eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6.*Katılımcıların Eşinin Eğitim Durumu Dağılımı*

	<i>n</i>	%
Eğitim Durumu		
Okur yazar	24	14.29
İlköğretim	68	40.48
Lise	41	24.40
Lisans	35	20.83

Çalışmaya katılan büyük ebeveynlerin eşinin eğitim durumu dağılımı incelendiğinde, 24'ünün (%14.29) okur yazar, 68'inin (%40.48) ilköğretim, 41'inin (%24.40) lise ve 35'inin (%20.83) ise lisans eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 7.*Katılımcıların Çalışma Durumu Dağılımı*

	<i>n</i>	%
Çalışma Durumu		
Hayır	44	26.19
Evet	124	73.81

Çalışmaya katılan büyük ebeveynlerin çalışma durumu dağılımı incelendiğinde, 44'ünün (%26.19) herhangi bir işte çalışmadığı, 124'ünün (%73.81) herhangi bir işte çalıştığı olduğu görülmektedir.

Tablo 8.

Katılımcıların Meslek Dağılımı

	<i>n</i>	%
Eğitim Durumu		
Ev Hanımı	78	46.43
Memur	12	7.14
İşçi	11	6.55
Serbest Meslek	15	8.93
Emekli	41	24.40
Diğer	11	6.55

Çalışmaya katılan büyük ebeveynlerin meslek dağılımı incelendiğinde, 78'inin (%46.43) ev hanımı, 12'sinin (%7.14) memur, 11'inin (%6.55) işçi, 15'inin (%8.93) serbest meslek, 41'inin (%24.40) emekli ve 11'inin (%6.55) ise diğer mesleklerde çalıştığı görülmektedir.

Tablo 9.

Katılımcıların Gelir Durumu Dağılımı

	<i>n</i>	%
Gelir Durumu		
Düşük	34	20.24
Orta	134	79.76

Çalışmaya katılan büyük ebeveynlerin gelir durumu dağılımı incelendiğinde, 34'ünün (%20.24) düşük, 134'ünün (%79.76) orta gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 10.*Katılımcıların Kronik Rahatsızlık Durumu Dağılımı*

	<i>n</i>	%
Kronik Rahatsızlık Durumu		
Evet	65	38.69
Hayır	103	61.31

Çalışmaya katılan büyük ebeveynlerin kronik rahatsızlık durumu dağılımı incelendiğinde, 65'inin (%38.69) kronik rahatsızlığı olduğu, 103'ünün (%61.31) kronik rahatsızlığı olmadığı görülmektedir.

Tablo 11.*Katılımcıların Toruna Bakım Boyutu Dağılımı*

	<i>n</i>	%
Bakım Boyutu		
Keyfi Meşguliyet	50	29.76
İlgi ve Yakınlık	79	47.02
Temel Bakım	39	23.21

Çalışmaya katılan büyük ebeveynlerin toruna bakım boyutu dağılımı incelendiğinde, 50'sinin (%29.76) keyfi meşguliyet, 79'unun (%47.02) ilgi ve yakınlık, 39'unun (%23.21) ise temel bakım boyutunda bakım verdiği görülmektedir.

Tablo 12.*Katılımcıların Bakım Verdiği Torun Cinsiyet Dağılımı*

	<i>n</i>	%
Cinsiyet		
Kız	53	31.55
Erkek	53	31.55
Her ikisi	62	36.90

Çalışmaya katılan büyük ebeveynlerin bakım verdiği torun cinsiyeti dağılımı incelendiğinde, 53'ünün (%31.55) kız, 53'ünün (%31.55) erkek toruna bakım verdiği, 62'sinin (%36.90) ise her iki cinsiyette toruna bakım verdiği görülmektedir.

Tablo 13.

Katılımcıların Bakım Verdiği Torunun Sağlık Problemi Durumu Dağılımı

	<i>n</i>	<i>%</i>
Sağlık Problemi Durumu		
Evet	9	5.36
Hayır	159	94.64

Çalışmaya katılan büyük ebeveynlerin bakım verdiği torunun sağlık problemi durumu dağılımı incelendiğinde, 9'unun (%5.36) torununda sağlık problemi olduğu, 159'unun (%94.64) torununda sağlık problemi olmadığı görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik bilgi formu

Katılımcıların cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, bakılan torun sayısı, torun cinsiyeti vb. bilgilerine ilişkin araştırmacı tarafından hazırlanmış olan sosyo-demografik bilgi formudur.

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)

Yaşam Doyumu Ölçeği (DYÖ), Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından kişilerin yaşamdan aldıkları tatmin düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 5 maddeden oluşan 5'li likert tipinde (1: Hiç Katılmıyorum – 5: Tamamen Katılıyorum) bir ölçme aracıdır. Ölçek tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Dağlı ve Baysal (2016) tarafından 200 sınıf öğretmeni üzerinde yapılmıştır. Yapılan çalışmada ölçeğin orijinal tek boyutlu yapısı korunmuş, ölçeğin orijinal 7'li likert tipi Türk kültürüne uygun olmadığı görülmüş ve 5'li likert tipine çevrilmiştir. Yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı 0.88 ve test- tekrar test güvenilirliği için korelasyon katsayısı 0.97 olarak hesaplanmıştır (Dağlı ve Baysal, 2016).

Tablo 14.*YDÖ Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistik Değerleri*

	Min.	Maks.	Ort.	Ss	Skewness	Kurtosis
YDÖ	5.00	25.00	14.89	4.41	-0.03	-0.26

Not. N = 168, YDÖ: Yaşam Doyumu Ölçeği

Tablo 14 incelendiğinde; Yaşam Doyumu Ölçeği'nden elde verilerin puan ortalamaları 14.89 ($S_s = 4.41$, Min = 5.00, Maks. = 25.00) olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizi için IBM SPSS 25.0 paket programı kullanılmıştır. Analizler 168 katılımcıdan elde edilen veriler ile gerçekleştirilmiştir. Ayrıca ölçekten alınan verilerin normal dağılımını incelemek için “Skewness (çarpıklık) – Kurtosis (basıklık)” değerleri incelenmiştir. Bu değerlerin -0.03 ile -0.26 olduğu görülmektedir. “Skewness (çarpıklık) – Kurtosis (basıklık)” değerlerinin +1 ile -1 aralığında olması ve histogram ile beklenen olasılık grafiklerinin normal dağılıma yakın olduğu görüldüğünden veri setinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Kategorik değişkenler için frekans ve yüzde değerleri ve sürekli değişkenler için ortalama ve standart sapma değerleri rapor edildikten sonra sürekli değişkenlerin kendi aralarındaki ilişkileri Pearson Korelasyon Analizi ile incelenmiştir. Yaşam doyumunu sosyodemografik değişkenler açısından karşılaştırmak için iki kategorili değişkenler için bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla kategoriye sahip değişkenler için ise Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) kullanılmıştır. Bulguların anlamlılığının yorumlanmasında ise 0.05 önem düzeyi ölçüt alınmıştır.

3. BULGULAR

Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Yaş, Bakım Verilen Torun Sayısı ve Bakım Verme Süresi ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Katılımcıların yaşı, bakım verilen torun sayısı ve bakım verme süresi ile Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) puan ortalamaları arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15.

Yaş, Bakım Verilen Torun Sayısı ve Bakım Verme Süresi ile Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4
1.Yaş	-			
2.Bakım verilen torun sayısı	0.129	-		
3.Bakım verme süresi	0.429**	00.437**	-	
4. YDÖ	0.066	0.123	0.112	-

Not. YDÖ: Yaşam Doyumu Ölçeği

* p<0.05, ** p<0.01

Tablo 15 incelendiğinde, yaş, bakım verilen torun sayısı ve bakım verme süresi ile Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) Puan Ortalamalarının Toruna Verilen Bakım Boyutuna Göre Farklaşmasına İlişkin Bulgular

Büyük ebeveynin toruna bakım verme boyutuna göre Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16.

Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Bakım Verme Boyutuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

		<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2	Fark
YDÖ	Keyfi Meşguliyet ^a	50	14.78	4.70				
	İlgi ve Yakınlık ^b	79	15.65	4.16	0.07	0.937	0.00	b>c
	Temel Bakım ^c	39	13.51	4.29				

Tablo 16 incelendiğinde, bakım verme boyutuna göre katılımcıların YDÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$F(2, 165) = 3.15, p = 0.045$]. Farkın hangi ölçümler arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Scheffe çoklu karşılaştırma testine göre ilgi ve yakınlık boyutunda bakım veren katılımcıların YDÖ puan ortalaması ($Ort. = 15.65, Ss. = 4.16$), temel bakım boyutunda bakım veren katılımcıların ortalamasından ($Ort. = 13.51, Ss. = 4.29$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Kadın ve erkek büyük ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için “bağımsız örneklem t-testi” yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17.

Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin T-Testi Sonuçları

	Kadın (<i>n</i> =132)		Erkek (<i>n</i> =36)		<i>t</i>	<i>p</i>	Cohen’s <i>d</i>
	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>			
YDÖ	14.88	4.59	14.94	3.76	-0.08	0.937	0.02

Not. YDÖ: Yaşam Doyumu Ölçeği

Tablo 17 incelendiğinde, cinsiyete göre katılımcıların YDÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır [$t(166) = -0.08, p = 0.937$]. Buna göre kadın ve erkek büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) Puan Ortalamalarının Medeni Duruma Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Medeni duruma göre büyük ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için “bağımsız örneklem t-testi” yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18.

Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Medeni Duruma Göre Farklılaşmasına İlişkin T-Testi Sonuçları

	Birlikte/Evli (n=144)		Boşanmış/Ayrı (n=24)		t	p	Cohen's d
	Ort.	Ss	Ort.	Ss			
YDÖ	14.81	4.35	15.38	4.82	-0.58	0.565	0.12

Not. YDÖ: Yaşam Doyumu Ölçeği

Tablo 18 incelendiğinde, medeni duruma göre katılımcıların YDÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır [$t(166) = -0.58, p = 0.565$]. Buna göre birlikte/evli olan ile boşanmış/ayrı olan büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) Puan Ortalamalarının Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Büyük ebeveynin eğitim durumuna göre Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19.

Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Eğitim Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

		<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2	Fark
YDÖ	Okur yazar	28	13.32	3.63	2.26	0.083	0.04	-
	İlköğretim	67	14.63	4.25				
	Lise	46	15.59	5.11				
	Lisans	27	16.00	3.91				

Tablo 19 incelendiğinde, eğitim durumuna göre katılımcıların YDÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır [$F(3, 164) = 2.26$, $p = 0.083$]. Buna göre eğitim durumuna göre büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) Puan Ortalamalarının Gelir Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Gelir durumuna göre büyük ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için “bağımsız örneklem t-testi” yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20.

Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Gelir Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin T-Testi Sonuçları

	Düşük (<i>n</i> =34)		Orta (<i>n</i> =134)		<i>t</i>	<i>p</i>	Cohen’s <i>d</i>
	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>			
YDÖ	11.74	3.91	15.69	4.18	-5.00	<.001	0.98

Not. YDÖ: Yaşam Doyumu Ölçeği

Tablo 20 incelendiğinde, gelir duruma göre katılımcıların YDÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$t(166) = -5.00$, $p < 0.001$]. Gelir düzeyi orta olan katılımcıların YDÖ puan ortalaması (Ort. = 15.69, Ss. = 4.18), gelir

düzeıı düşük olan katılımcıların ortalamasından (Ort. = 11.74, Ss. = 3.91) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) Puan Ortalamalarının Kronik Rahatsızlık Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Kronik rahatsızlık durumuna göre büyük ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak için “bağımsız örneklem t-testi” yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21.

Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Kronik Rahatsızlık Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin T-Testi Sonuçları

	Evet (n=65)		Hayır (n=103)		t	p	Cohen’s d
	Ort.	Ss	Ort.	Ss			
YDÖ	14.89	4.38	14.89	4.45	-0.00	0.999	0.00

Not. YDÖ: Yaşam Doyumu Ölçeği

Tablo 21 incelendiğinde, kronik rahatsızlık durumuna göre katılımcıların YDÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır [$t(166) = -0.00$, $p = 0.999$]. Buna göre kronik rahatsızlık durumuna göre büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) Puan Ortalamalarının Torunun Cinsiyetine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Büyük ebeveynin bakım verdiği torunun cinsiyetine göre Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22.

Katılımcıların YDÖ Puan Ortalamalarının Torunun Cinsiyetine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

		<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2	Fark
	Kız	53	15.68	4.43				
YDÖ	Erkek	53	13.77	4.54	2.73	0.068	0.03	
	Her ikisi	62	15.18	4.15				

Tablo 22 incelendiğinde, bakım verilen torunun cinsiyetine göre katılımcıların YDÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır [$F(2, 165) = 2.73, p = 0.068$]. Buna göre torunun cinsiyetine göre büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Tartışma

Araştırma bulgularına göre yaş ile yaşam doyumu ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır. Yani, büyük ebeveynlerde yaş ile yaşam doyumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde yaş ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiye dair araştırmalar, farklı yaşlardaki bireylerin yaşam doyumlarını ortaya koyan kesitsel çalışmalara dayanmaktadır (Blanchflower ve Oswald, 2004; Diener ve Seligman, 2004; Easterlin, 2006; Hansson, Hilleras ve Forsel, 2005; Gwozdz ve Sousa-Poza, 2010; Stone vd., 2010). Literatürdeki araştırma sonuçlarına bakıldığında ise bulgularımızla uyumlu olarak yaş ile yaşam doyumu arasında bir ilişkinin olmadığı (Diener ve Seligman, 2004), araştırma bulgularımızdan farklı olarak önemsiz fakat doğrusal bir ilişkinin olduğu (Hansson, Hilleras ve Forsel, 2005) zayıf fakat ters bir ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir. Literatüre göre; yaş ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide U şeklinde bir yaş-yaşam doyumu eğrisi olduğu belirtilmektedir. Yaş ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide U-şekli, yaşam doyumunun orta yaşta azaldığını ve daha sonra emekliliğe doğru arttığını göstermektedir (Blanchflower ve Oswald, 2004; Gwozdz ve Sousa-Poza, 2010; Stone vd., 2010). Araştırmanın örneklemini orta yaş ve üstü bireylerden oluştuğundan yaşam doyumu ile yaş arasında ortaya konulan U-şeklinde ilişkinin anlamlılığını ortaya koymanın güçleştiği gözlemlenmektedir. Ayrıca, diğer düzenleyici faktörlerin etkisi olmadan yaş ve yaşam doyumu arasında net bir ilişki modeli ortaya konulamamaktır. Bu nedenle, yaşam doyumu düzeyini belirleyen tek başına yaş değişkeninin olmadığı, herhangi bir yaşta bireyin yaşamını çevreleyen koşulların etkili olduğu düşünülmektedir (Leung, Moneta ve McBride-Chang, 2005).

Araştırma bulgularına göre bakım verilen torun sayısı ile yaşam doyumu ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır. Araştırma bulgularımızla uyumlu olarak Moore ve Rosenthal (2015), Avustralyalı büyük ebeveynler ile yaptıkları araştırmalarında torun sayısı ile yaşam doyumu arasında bir ilişkinin olmadığını ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Arpino, Balbo ve Bordone (2016) yaşlı bireylerde yaşam doyumunu araştırdıkları araştırmalarında kadın katılımcıların bakım verdikleri torun sayısı ile yaşam doyumu arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olmadığını ortaya koymuşlardır.

Araştırma bulgularına göre bakım verme süresi ile yaşam doyumu ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır. Araştırma bulgularımızdan farklı olarak literatür, bakım süresi arttıkça yaşam doyumunun azaldığını ortaya koymaktadır (Bowers ve Myers, 1999; Butler ve Zakari, 2005; Ok, 2005; Strawbridge vd., 1997; Waldrop ve Weber, 2001). Çünkü, bakım vermenin büyük ebeveynlerin yetişkin çocukları ile ilişkilerini, ekonomik durumlarını ve sağlık durumları ile ilgili memnuniyetini olumsuz yönde etkileyebileceği ifade edilmektedir (Ok, 2005). Ayrıca, büyük ebeveyn bakıcılığı sonucunda büyük ebeveynler, ciddi sosyal kısıtlamalar ve zaman kısıtlamalarının yanı sıra aile üyeleri, arkadaşları ve tanıdıklarıyla daha az temasta bulunmaktadır (Butler ve Zakari, 2005). Sık bakım vermenin, büyük ebeveynlerin eşleri, çocukları veya diğer torunları dahil olmak üzere aile üyeleriyle olan ilişkilerini bozabildiği de ortaya konulmuştur (Bowers ve Myers, 1999; Waldrop ve Weber, 2001). Hayslip ve Kaminski'a (2005) göre torun yetiştiren büyükanne ve büyükbabalarda, torunlarına bakmayanlara göre günlük aktiviteleri gerçekleştirme gücünün daha sık görülmektedir. Bakım verme süresi artması bakım vermenin sonucunda ortaya çıkan bu etkiler de artacak ve yaşam doyumunu olumsuz etkileyecektir. Çalışmamızda, temel bakım boyutunda bakım veren katılımcı sayısının azlığı nedeniyle bakım verme süresi ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin anlamlı çıkmadığı düşünülmektedir.

Araştırma bulgularına göre, bakım verme boyutuna göre katılımcıların yaşam doyumu ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. İlgi ve yakınlık boyutunda bakım veren katılımcıların yaşam doyumu ölçeği puan ortalaması temel bakım boyutunda bakım veren katılımcıların ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Araştırma bulgularımızla uyumlu olarak kapsamlı torun bakımının büyük ebeveynlerin yaşam doyumlarını olumsuz etkilerken, temel bakım, ara sıra bakım vermenin büyükanne ve büyükbaba bakıcılarının duygusal faydalar yaşadığını ortaya koymaktadır. Torunları için bakıcı olarak hareket etmek, büyükanne ve büyükbabalara yaşam için bir neden (Burton, 1992) sunmakta ve büyük ebeveynler, torunlarına yardım etmekten gurur duyabilmekte ve bu da ödüllendirici bir bakım deneyimine yol açabilmektedir (Pruchno ve McKenney 2002). Bakım rolünü üstlenen büyükannelerin, torunlarına ebeveynlik yaparak duygusal tatmin sağlama ve yaşlılık döneminde yeni bir anlam bulma eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Bullock, 2004). Başka bir araştırma, büyükanne ve büyükbabalarının torunlarıyla geçirdikleri zamandan

keyif aldıklarını ve bakım vermenin bir sonucu olarak benlik saygılarının arttığını ortaya koymuştur (Pruchno, 1999).

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların cinsiyeti ile yaşam doyumu ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Buna göre kadın ve erkek büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Araştırma bulgularımızla uyumlu olarak Aksu (2020), yaşlı bireylerde yaşam doyumunu araştırdığı araştırmasında cinsiyet ile yaşam doyumu arasında anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığını ortaya koymuştur. Başka bir araştırmada Fugl-Meyer, Melin ve Fugl-Meyer (2006), ulusal düzeyde temsili bir İsveç örneğinde yaşam doyumunu değerlendirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda, yaşam doyumu ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Karadelioğlu (2011) yaptığı araştırmasında cinsiyete göre yaşam doyumunda anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığını ortaya koymuştur. Türkiye’de cinsiyet ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya koyan araştırmalar, elde ettiğimiz bu bulgumuzu desteklemektedir (Altay ve Avcı, 2009; Altıparmak, 2009; Direk, 2019; Öner, 2014).

Araştırma bulgularına göre medeni durum ile katılımcıların yaşam doyumu ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Buna göre birlikte/evli olan ile boşanmış/ayrı olan büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Bu araştırma bulgumuzla uyumlu olarak Peiró'nun (2006) yaptığı bir çalışmada, yedi farklı ülkenin altısında yaşam doyumu ile evlilik arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur. Bu durumda, gelişmekte olan ülkelerde medeni durum ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin, altta yatan koşullara bağlı olarak değişken olduğu varsayılmaktadır. Liu vd. (2013), yaşam doyumu için önemli olanın evliliğin kendisi değil, evliliğin kalitesi olduğunu savunmaktadır. Ülkemizde örneklem grubumuzla aynı yaş grubuyla yapılan benzer araştırmalarda, medeni duruma göre yaşam doyumunda anlamlı bir farklılığın olmadığını ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Aydın, 2010; Karataş ve Duyan, 2008; Karadelioğlu, 2011; Öner, 2014).

Araştırma bulgularına göre eğitim durumu ile katılımcıların yaşam doyumu ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Araştırma bulgumuzla uyumlu olarak, Sandra ve Hughey (2003) ABD'deki altı eyaletten Afro-Amerikalı kadınlar arasında yaşam doyumu üzerine yaptığı bir çalışmada, eğitim düzeyi ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur.

Aydın (2010), huzurevinde yaşayan yaşlılar ile yaptığı araştırmasında, eğitim düzeyine göre yaşam doyumunda anlamlı bir farklılığın olmadığını bulmuştur. Türkiye’de yapılan başka benzer bir çalışmada, Öner (2014) eğitim düzeyi ile yaşam doyumunu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde, araştırma bulgumuzla uyumlu olarak, Altay ve Avcı (2009), Apak (2017) yaptıkları çalışmalarda benzer sonuçlar bildirmişlerdir.

Araştırma bulgularına göre gelir durumu ile katılımcıların yaşam doyumunu ölçme puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Gelir düzeyi orta olan katılımcıların yaşam doyumunu ölçme puan ortalaması, gelir düzeyi düşük olan katılımcıların ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Araştırma bulgumuzla uyumlu olarak Öner (2014), yaşlı bireylerde yaşam doyumunu incelediği çalışmasında ekonomik düzeyi yüksek olan bireylerin, düşük olanlara nazaran yaşam doyumlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde, gelir düzeyi orta-yüksek olan bireylerin, düşük olan bireylere nazaran yaşam doyumunu puan ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulgumuzu desteklemektedir (Çetinkaya, 2011; Chen, 2000; Melendez vd., 2009; Uzun, 2016).

Araştırma bulgularına göre kronik rahatsızlık durumu ile katılımcıların yaşam doyumunu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Buna göre kronik rahatsızlık durumuna göre büyük ebeveynlerin yaşam doyumunu düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Araştırma bulgumuzla uyumlu olarak Apak (2017), yaptığı çalışmasında kronik rahatsızlık durumuna göre yaşam doyumunu puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığını bildirmiştir. Literatürde genel olarak bu bulgumuzun desteklendiği görülmektedir (Altay ve Avcı, 2009; Altıparmak, 2009; Ertekin vd., 2016; Mollaoğlu vd., 2010). Farklı olarak, Markides ve Martin (1979) yaptıkları çalışmada sağlığın yaşam doyumuna etki eden en güçlü yordayıcılardan biri olduğunu belirtmiştir. Türkiye’de yapılan bir çalışma, huzurevinde kalan yaşlıların kronik rahatsızlığa sahip olan bireylerin yaşam doyumlarında anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır (Ardahan vd., 2012).

Sonuç

- Büyük ebeveynlerin yaşı, bakım verdiği torun sayısı ve bakım verme süresi ile yaşam doyumu arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.
- Yakınlık boyutunda bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyi temel bakım boyutunda bakım veren büyük ebeveynlerin düzeyinden daha yüksek bulunmuştur.
- Kadın ve erkek büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.
- Birlikte/evli olan ile boşanmış/ayrı olan büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.
- Eğitim durumuna göre büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.
- Gelir düzeyi orta olan büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeyi gelir düzeyi düşük olan büyük ebeveynlerin düzeyinden daha yüksek bulunmuştur.
- Kronik rahatsızlık durumuna göre büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.
- Torunun cinsiyetine göre büyük ebeveynlerin yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Öneriler

Çalışmaya ilişkin öneriler:

- Sonraki araştırmalar için önerilecek hususlardan bir tanesi, örneklem sayısının artırılması ve sosyodemografik özellikler açısından eşit düzeye yakın bireylerden oluşturulmasıdır.
- Büyük ebeveynlik ile yaşam doyumu arasında aracılık rolü olabilecek değişkenlerin araştırmaya dahil edilerek araştırmanın kapsamını genişletilmesi önerilmektedir. Ayrıca torununa bakım verme sırasında ortaya çıkabilecek ve ruh sağlığıyla ilişkili değişkenlerin araştırmaya dahil edilerek araştırma kapsamının genişletilmesi literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.
- Büyük ebeveynlerin torun bakımında yaşadıkları zorlukların nitel araştırma teknikleriyle ele alınmasının önemli olacağı öngörülmektedir.

- Büyük ebeveynlerin torun bakımında karşılaştıkları psikolojik zorluklarla mücadele etmelerini kolaylaştırmak için psiko-eğitim programlarının geliştirilmesi önerilmektedir.
- Büyük ebeveynlerin torun bakımı sırasında yaşadıkları maddi zorlukların etkilerini azaltmak için devlet politikaların geliştirilmesi ve torununa bakım veren büyük ebeveynlere maddi desteğin sunulmasının sağlanması önemli görülmektedir.
- Büyük ebeveynlerin torun bakımında yaşadıkları zorlukların üstesinden gelmelerini kolaylaştırmak ve yaşam doyumlarını artırmak için sosyal politikaların üretilmesi, sosyo-kültürel etkinliklerin artırılması, sağlık hizmetlerine ulaşımının kolaylaştırılması, psikolojik destek hizmetlerinin ücretsiz olarak sunulması gibi uygulamaların artırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akın, G. (2006). *Gerontoloji: her yönüyle yaşlılık*. Palme Yayınevi.
- Aksu, G. (2020). *Birinci basamağa başvuran yaşlı bireylerde başarılı yaşlanma ile yaşam doyumu arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi.
- Altay, B. & Avcı, İ. A. (2009). Huzurevinde yaşayan yaşlılarda özbakım gücü ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Dicle Tıp Dergisi*, 36(4), 275-282.
- Altıparmak, S. (2009). Huzurevinde yaşayan yaşlıların yaşam doyumu, sosyal destek düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*, 23(3), 159-164.
- Annas, J. (2004). Happiness as achievement. *Daedalus*, 133(2), 44-51.
- Apak, E. (2017). *Etkinlik ve geri çekilme kuramları çerçevesinde yaşlıların yaşam doyumlarının incelenmesi (Bingöl ili örneği)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yalova Üniversitesi.
- Ardahan, M., Balyacı, Ö. E., & Genç, A. (2012). Yaşlıların algıladıkları aile desteğinin yaşam doyumlarına etkisi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 21(2), 61-69.
- Armstrong, M. J. (2005). Grandchildren's influences on grandparents: a resource for integration of older people in New Zealand's aging society. *Journal of Intergenerational Relationships*, 3(2), 7-21.
- Arpacı, F., & Şahin, F. T. (2015). Yaşlı bireylerin yaşlı ve çocuk etkileşimine ilişkin görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(1), 231-246.
- Arpino, B., Balbo, N., & Bordone, V. (2016). Life satisfaction of older Europeans: The role of grandchildren. *EPC*.
- Ashford, J. B., LeCroy, C. W., & Lortie, K. L. (2001). *Human behavior in the social environment: A multidimensional perspective*. Brooks/Cole Empowerment Series.
- Atchley, R. C. (1989). A continuity theory of normal aging. *The gerontologist*, 29(2), 183-190.
- Aydın, T. *Huzurevinde yaşayan yaşlıların geleceğe yönelik beklentilerinin özbakım gücü ve yaşam doyumuna etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. OnDokuz Mayıs Üniversitesi.

- Aytekin, İ. (2019). *Engelli bireylerin ve annelerinin yaşam doyumu ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi: van örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Baek, K. S., & Kwon, Y. S. (2007). Effects of economic activities and the type of leisure activities on psychological well-being in the elderly. *Journal of Welfare for the Aged*, 35, 87-106.
- Baird, B. M., Lucas, R. E., & Donnellan, M. B. (2010). Life satisfaction across the lifespan: Findings from two nationally representative panel studies. *Social indicators research*, 99(2), 183-203.
- Baker, L. A. & Silverstein, M. (2012). The wellbeing of grandparents caring for grandchildren in China and the United States. In S, Arber & V, Timonen (Eds.), *Contemporary Grandparenting: Changing Family Relationships in Global Contexts*. The Policy Press.
- Bates, J. S. (2009). Generative grandfathering: A conceptual framework for nurturing grandchildren. *Marriage & Family Review*, 45(4), 331-352.
- Baydar, N. & Brooks-Gunn, J. (1998). Profiles of grandmothers who help care for their grandchildren in the United States. *Family Relations*, 47(4), 385-393.
- Baysan, N. P. (2008). *Yaşlıların yaşlılık algısı ve sağlıkla ilgili yaşam kalitesini etkileyen faktörler*. [Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi]. Celal Bayar Üniversitesi.
- Beyaztas, F. Y., Kurt, G., & Bolayir, E. (2012). Life satisfaction level of elderly people: a field study in Sivas, Turkey. *JPMA-Journal of the Pakistan Medical Association*, 62(3), 221-225.
- Bjørnskov, C., Dreher, A. & Fischer, J.A.V. (2007). *On Gender Inequality and Life Satisfaction: Does Discrimination Matter?* SSE/EFI Working Paper Series in Economics and Finance No. 657.
- Blanchflower, D. G., & Oswald, A. J. (2004). Money, sex and happiness: An empirical study. *Scandinavian Journal of Economics*, 106(3), 393-415.
- Blustein, J., Chan, S., & Guanais, F. C. (2004). Elevated depressive symptoms among caregiving grandparents. *Health Services Research*, 39(6p1), 1671-1690.
- Bognar, G. (2005). The concept of quality of life. *Social theory and practice*, 31(4), 561-580.
- Borooah, V. K. (2006). What makes people happy? Some evidence from Northern Ireland. *Journal of Happiness Studies*, 7(4), 427-465.

- Botha, F., & Booysen, F. (2013). The relationship between marital status and life satisfaction among South African adults. *Acta Academica*, 45(2), 150-178.
- Bowers, B. F., & Myers, B. J. (1999). Grandmothers providing care for grandchildren: Consequences of various levels of caregiving. *Family relations*, 48(3), 303-311.
- Breheny, M., Stephens, C., & Spilsbury, L. (2013). Involvement without interference: How grandparents negotiate intergenerational expectations in relationships with grandchildren. *Journal of Family Studies*, 19(2), 174-184.
- Bullock, K. (2007). Grandfathers raising grandchildren: An exploration of African American kinship networks. *Journal of health & social policy*, 22(3-4), 181-197.
- Bundy-Fazioli, K., Fruhauf, C. A., & Miller, C. L. (2013). Grandparents caregivers' perceptions of emotional distress and well-being. *Journal of Family Social Work*, 16(5), 447-462.
- Burton, L. M. (1992). Black grandparents rearing children of drug-addicted parents: Stressors, outcomes, and social service needs. *The Gerontologist*, 32(6), 744-751.
- Butler, F. R., & Zakari, N. (2005). Grandparents parenting grandchildren: Assessing health status, parental stress, and social supports. *Journal of gerontological nursing*, 31(3), 43-54.
- Büyüköztürk, Ş. vd. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Pegem Akademi.
- Campbell, A., Converse, P. E. & Rodgers, W. L. (1976). *The quality of American life*. Russel Sage Foundation.
- Chen, C. (2000). Aging and life satisfaction. *Social Indicators Research*, 54(1), 55-79.
- Cherlin, A. J. & Furstenberg, F. F. (1986). *The new American grandparent: A place the family, a life apart*. Basic Books.
- Cherlin, A. J. & Furstenberg, F. F. (1992). *The New American grandparent: A place to the family, a life apart*. Harvard University Press.
- Choi, H. (2006). Study on the determinant model of the relationship between custodial grandparents and custodial grandchildren in low socio-economic class. *Journal of the Korean Gerontological Society*, 26(3), 641-655.

- Choi, M., Sprang, G., & Eslinger, J. G. (2016). Grandparents raising grandchildren: A synthetic review and theoretical model for interventions. *Family and Community Health, 39*(2), 120-128.
- Clarke, L. & Roberts, C. (2003). The Meaning of Grandparenthood and Its Contribution to the Quality of Life of Older People. In A, Walker & C, H, Hennessy (Eds.), *Growing Older: Quality of Life in Old Age Its Meaning And Its Contribution To Older People's Lives*. Open University Press.
- Cornman, J. C., Goldman, N., Gleib, D. A., Weinstein, M., & Chang, M. C. (2003). Social ties and perceived support: Two dimensions of social relationships and health among the elderly in Taiwan. *Journal of aging and health, 15*(4), 616-644.
- Cox, B. C. (2002). Empowering African American custodial grandparents. *Social Work, 47*(1), 45-54.
- Crouter, A. C., McHale, S. M., & Bartko, W. T. (1993). Gender as an organizing feature in parent-child relationships. In R. A. Pierce & M. A. Black (Eds.), *Life-span development: A diversity reader* (pp. 3-17). Kendall/Hunt Publishing Company.
- Çabuk, Ç. (2019). *60 yaş üstü bireylerin yaşam doyumu, sağlık algısı ve boş zaman aktivite tercihlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Çetinkaya, E. (2011). *Emekli bireylerde yaşam doyumunun yordayıcıları olarak sosyal destek ve öz-yeterlilik* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Dağlı, A., & Baysal, N. (2016). Yaşam doyumu ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15*(59).
- Danielsbacka, M., Tanskanen, A. O., & Rotkirch, A. (2015). Impact of genetic relatedness and emotional closeness on intergenerational relations. *Journal of Marriage and Family, 77*(4), 889-907.
- Dellmann-Jenkins, M., Hollis, A. H., & Gordon, K. L. (2005). An intergenerational perspective on grandparent roles: views of young parents and middle-age/older adults. *Journal of Intergenerational Relationships, 3*(1), 35-48.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin, 95*(3), 542- 575.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment, 49*(1), 71-75.

- Diener, E., & Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 653–663
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological bulletin*, 125(2), 276.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual review of psychology*, 54(1), 403-425.
- Diener, E., & Seligman, M. E. (2004). Beyond money: Toward an economy of well-being. *Psychological science in the public interest*, 5(1), 1-31.
- Diener, E.D. (2008). *Happiness: unlocking the mysteries of psychological wealth*. Blackwell Pub.
- Diener, E., Inglehart, R., & Tay, L. (2013). Theory and validity of life satisfaction scales. *Social Indicators Research*, 112(3), 497-527.
- Direk, D. A. (2019). *Huzurevinde kalan ve aile ortamında yaşayan yaşlıların yaşam doyumlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Dolbin-MacNab, M. L., & Keiley, M. K. (2009). Navigating interdependence: How adolescents raised solely by grandparents experience their family relationships. *Family Relations*, 58(2), 162-175.
- Doley, R., Bell, R., Watt, B., & Simpson, H. (2015). Grandparents raising grandchildren: Investigating factors associated with distress among custodial grandparent. *Journal of Family Studies*, 21(2), 101-119.
- Dowdell, E. B. (1995). Caregiver burden: Grandmothers raising their high risk grandchildren. *Journal of Psychosocial Nursing*, 33, 27–30.
- Dunifon, R., & Bajracharya, A. (2012). The role of grandparents in the lives of youth. *Journal of Family Issues*, 33(9), 1168-1194.
- Eid, M. & Larsen, R.J. (2008). *The science of subjective well-being*. Guilford.
- Erdoğan, İ. (2018). *Evli çiftlerde, evlilik uyumu, cinsel yaşam doyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Gelişim Üniversitesi.
- Easterlin, R. A. (2005). Feeding the illusion of growth and happiness: A reply to Hagerty and Veenhoven. *Social indicators research*, 74(3), 429-443.

- Easterlin, R. A. (2006). Life cycle happiness and its sources: Intersections of psychology, economics, and demography. *Journal of economic psychology*, 27(4), 463-482.
- Ekşioğlu Ahad, Y. (2016). *Yaşlıların yaşlılık algısının yaşam kalitesi ve depresyonla ilişkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Euler, H. A., Hoier, S., & Rohde, P. A. (2001). Relationship-specific closeness of intergenerational family ties: Findings from evolutionary psychology and implications for models of cultural transmission. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(2), 147-158.
- Feldman, F. (2008). Whole life satisfaction concepts of happiness. *Theoria*, 74(3), 219-238.
- Feldman, F. (2010). *What is this thing called happiness?*. Oxford.
- Ferri, C., James, I., & Pruchno, R. (2009). Successful aging: Definitions and subjective assessment according to older adults. *Clinical Gerontologist*, 32(4), 379-388.
- Fisher, B. J. (1995). Successful aging, life satisfaction, and generativity in later life. *The International Journal of Aging and Human Development*, 41(3), 239-250.
- Fugl-Meyer, A. R., Melin, R., & Fugl-Meyer, K. S. (2002). Life satisfaction in 18-to 64-year-old Swedes: in relation to gender, age, partner and immigrant status. *Journal of rehabilitation medicine*, 34(5), 239-246.
- Fujita, F., & Diener, E. (2005). Life satisfaction set point: stability and change. *Journal of personality and social psychology*, 88(1), 158.
- Gauthier, A. (2002). The role of grandparents. *Current Sociology*, 50(2), 295-307.
- Gladstone, J. W., Brown, R. A., & Fitzgerald, K. A. J. (2009). Grandparents raising their grandchildren: Tensions, service needs and involvement with child welfare agencies. *The International Journal of Aging and Human Development*, 69(1), 55-78.
- Ghaedi, G. H., Tavoli, A., Bakhtiari, M., Melyani, M., & Sahragard, M. (2010). Quality of life in college students with and without social phobia. *Social indicators research*, 97(2), 247-256.
- Ghubach, R., El-Rufaie, O., Zoubeidi, T., Sabri, S., Yousif, S., & Moselhy, H. F. (2010). Subjective life satisfaction and mental disorders among older adults in UAE in general population. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 25, 458-465.

- Goodfellow, J., & Lavery, J. (2003). Grandparents supporting working families. *FamilyMatters*, 66, 14-19.
- Goodman, C. C., & Silverstein, M. (2001). Grandmothers who parent their grandchildren: An exploratory study of close relations across three generations. *Journal of Family Issues*, 22(5), 557-578.
- Goodman, C. C. (2007). Intergenerational triads in skipped-generation grandfamilies. *International Journal of Aging & Human Development*, 65(3), 231-258.
- Griggs, J., Tan, J. P., Buchanan, A., Attar-Schwartz, S., & Flouri, E. (2010). 'They've Always Been There for Me': Grandparental Involvement and Child Well-Being. *Children & Society*, 24(3), 200-214.
- Grundy, E. M., Albala, C., Allen, E., Dangour, A. D., Elbourne, D., & Uauy, R. (2012). Grandparenting and psychosocial health among older Chileans: A longitudinal analysis. *Aging & mental health*, 16(8), 1047-1057.
- Gürsoy, F. G. (2017). *Huzur evinde yaşayan yaşlılarda kapsamlı geriyatrik değerlendirme ile uyku bozukluğu arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi]. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Gwozdz, W., & Sousa-Poza, A. (2010). Ageing, health and life satisfaction of the oldest old: An analysis for Germany. *Social Indicators Research*, 97(3), 397-417.
- Han, G. H., Joo, J. H., & Lee, J. H. (2008). Caregiving rewards and costs of grandmothers raising grandchildren. *Journal of the Korean Gerontological Society*, 28(4), 1147-1164.
- Han, C. K., & Hong, S. I. (2011). Assets and life satisfaction patterns among Korean older adults: Latent class analysis. *Social Indicators Research*, 100, 225-240.
- Hansson, A., Hillerås, P., & Forsell, Y. (2005). Well-being in an adult Swedish population. *Social Indicators Research*, 74(2), 313-325.
- Hahn, E., Johnson, W., & Spinath, F. M. (2013). Beyond the heritability of life satisfaction—The roles of personality and twin-specific influences. *Journal of Research in Personality*, 47(6), 757-767.
- Harrington-Meyer, M. (2014). *Grandmothers at work: Juggling families and jobs*. New York University Press.
- Haybron, D. (2007). Life satisfaction, ethical reflection, and the science of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 8(1), 99-138.

- Hayo, B., & Seifert, W. (2003). Subjective economic well-being in Eastern Europe. *Journal of economic psychology*, 24(3), 329-348.
- Hayslip Jr, B., Henderson, C. E., & Shore, R. J. (2003). The structure of grandparental role meaning. *Journal of Adult Development*, 10(1), 1-11.
- Hayslip, B., & Goodman, C. C. (2008). Grandparents raising grandchildren: Benefits and drawbacks? *Journal of Intergenerational Relationships*, 5(7), 117-119.
- Headey, B., Muffels, R., & Wooden, M. (2005). Money doesn't buy happiness. Or does it? A reconsideration based on the combined effects of wealth, income and consumption. *Schmollers Jahrbuch*, 125, 131–144.
- Headey, B. (2008). Life goals matter to happiness: A revision of set-point theory. *Social indicators research*, 86(2), 213-231.
- Herlofson, K. & Hagestad, G.O. (2012). Transformations in the Role of Grandparents Across Welfare States. In S, Arber & V, Timonen (Eds.), *Contemporary Grandparenting: Changing Family Relationships in Global Contexts*. The Policy Press.
- Hinks, T., & Gruen, C. (2007). What is the structure of South African happiness equations? Evidence from quality of life surveys. *Social Indicators Research*, 82(2), 311-336.
- Holt-Lunstad, J., Birmingham, W., & Jones, B. Q. (2008). Is there something unique about marriage? The relative impact of marital status, relationship quality, and network social support on ambulatory blood pressure and mental health. *Annals of behavioral medicine*, 35(2), 239-244.
- Hughes, M. E., Waite, L. J., LaPierre, T. A., & Luo, Y. (2007). All in the family: The impact of caring for grandchildren on grandparents' health. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 62(2), S108-S119.
- Hutchinson, G., Simeon, D. T., Bain, B. C., Wyatt, G. E., Tucker, M. B., & LeFranc, E. (2004). Social and health determinants of well being and life satisfaction in Jamaica. *International Journal of Social Psychiatry*, 50(1), 43-53.
- Jan, M. & Masood, T. (2008). An assessment of life satisfaction among women. *Studies in Home Community Science*, 2(1), 33–42.
- Johnson, W. & Krueger, R.F. (2006). How money buys happiness: genetic and environmental processes linking finances and life satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 680–691.

- Kabullar, G. (2019). *Yaşlıya bakım veren bireylerde yaşam doyumu, bakım yükü ve tükenmişlik sendromu*[Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Kahneman, D., & Krueger, A. B. (2006). Developments in the measurement of subjective well-being. *Journal of Economic perspectives*, 20(1), 3-24.
- Kalmijn, M., & van Groenou, M. B. (2005). Differential effects of divorce on social integration. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(4), 455-476.
- Karadelioğlu, P. (2011). *Huzurevinde ve ev ortamında yaşayan yaşlıların yaşam doyumlarının ölüm kaygı düzeyine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Haliç Üniversitesi.
- Karataş K., & Duyan, V. (2008). Difficulties that elderly people encounter and their life satisfaction. *Social Behavior and Personality an International Journal*, 36(8), 1073-1084.
- Kartal, G. (2010). *Büyükanne ve büyükbabalarda torun bakmanın depresyon ve yaşam kalitesine etkisi*. Bilimsel araştırma projeleri koordinasyon birimi, Denizli.
- Kaufman, A. V., Kosberg, J. I., Leeper, J. D., & Tang, M. (2010). Social support, caregiver burden, and life satisfaction in a sample of rural African American and White caregivers of older persons with dementia. *Journal of Gerontological Social Work*, 53, 251-269.
- Kelley, S. J., Whitley, D., Sipe, T. A., & Yorker, B. C. (2000). Psychological distress in grandmother kinship care providers: The role of resources, social support, and physical health. *Child abuse & neglect*, 24(3), 311-321.
- Kemp, C. L. (2007). Grandparent—grandchild ties: Reflections on continuity and change across three generations. *Journal of Family Issues*, 28(7), 855-881.
- Keng, K. A., Jung, K., Juan, T. S., & Wirtz, J. (2000). The influence of materialistic inclination on values, life satisfaction and aspirations: An empirical analysis. *Social Indicators Research*, 49(3), 317-333.
- Kim, H. S. (2009). The fostering experience of custodial grandmothers in low-income grandparent-grandchild family. *Journal of Welfare for the Aged*, 43, 61-92.
- Kivnick, H.Q. & Sinclair, H. M. (2007). Grandparenthood (J.E. Birren, Ed.). *Encyclopedia Of Gerontology*. Elsevier.
- Kolomer, S., & Lynch, K. (2007). Challenges for grandparent housing programs. *Journal of Gerontological Social Work*, 49(1), 65-79.

- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara Üniversitesi.
- Kropf, N. P., & Robinson, M. M. (2004). Pathways into caregiving for rural custodial grandparents. *Journal of Intergenerational Relationships*, 2(1), 63-77.
- Le Bon, O., & Le Bon, S. D. (2014). Age distribution curve in psychiatric admissions inversely correlates with Life Satisfaction. *Psychiatry research*, 219(1), 232-234.
- Lee, S., Colditz, G., Berkman, L., & Kawachi, I. (2003). Caregiving to children and grandchildren and risk of coronary heart disease in women. *American journal of public health*, 93(11), 1939-1944.
- Lee, M. Y. (2007). Process of forming grandparents raising grandchildren and their living conditions. *Journal of Public Welfare Administration*, 17(1), 203-230.
- Lemme, B. H. (2002). *Development in adulthood* (3rd ed.). Allyn and Bacon.
- Leung, B. W. C., Moneta, G. B., & McBride-Chang, C. (2005). Think positively and feel positively: Optimism and life satisfaction in late life. *The International Journal of Aging and Human Development*, 61(4), 335-365.
- Liu, H., Li, S., & Feldman, M. W. (2013). Gender in marriage and life satisfaction under gender imbalance in China: The role of intergenerational support and SES. *Social indicators research*, 114(3), 915-933.
- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M., & Schkade, D. (2005). Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. *Review of general psychology*, 9(2), 111-131.
- Mancini, A., Bonanno, G., & Clark, A. E. (2008). Stepping off the hedonic treadmill: Individual differences in response to marriage, divorce, and spousal bereavement. *Journal of Individual Differences*, 32(3), 144-152.
- Maccoby, E. E. (2003). The gender of child and parent as factors in family dynamics. In A. C. Crouter & A. Booth (Eds.), *Children's influence on family dynamics: The neglected side of family relationships* (pp. 191-206). Lawrence Erlbaum Associates.
- Magee, C. A., Miller, L. M., & Heaven, P. C. (2013). Personality trait change and life satisfaction in adults: The roles of age and hedonic balance. *Personality and individual differences*, 55(6), 694-698.

- Mahne, K., & Huxhold, O. (2015). Grandparenthood and subjective well-being: Moderating effects of educational level. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 70(5), 782-792.
- Margolis, R. (2016). The changing demography of grandparenthood. *Journal of Marriage and Family*, 78(3), 610-622.
- Markides, K. S., & Martin, H. W. (1979). A casual model of life satisfaction among the elderly. *Journal of Gerontology*, 34(1), 86-93.
- Matud, M. P., Bethencourt, J. M., & Ibáñez, I. (2014). Relevance of gender roles in life satisfaction in adult people. *Personality and individual differences*, 70, 206-211.
- Mehta, K.K. & Thang, L.L. (2012). Introduction: Grandparenthood in Asia. In K.K. Mehta & L.L. Thang (Eds.), *Experiencing Grandparenthood An Asian Perspective*. Springer.
- Melendez, J. C., Tomas, J. M., Oliver, A., & Navarro, E. (2009). Psychological and physical dimensions explaining life satisfaction among the elderly: A structural model examination. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 48, 291-295.
- Mills, G. E., & Gay, L. R. (2019). *Educational research: Competencies for analysis and applications*. Pearson.
- Moore, S. M., & Rosenthal, D. A. (2015). Personal growth, grandmother engagement and satisfaction among non-custodial grandmothers. *Aging & mental health*, 19(2), 136-143.
- Mollaoğlu, M., Tuncay, F. Ö., & Fertelli, T. K. (2010). Mobility disability and life satisfaction in elderly people. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 51, e115-e119.
- Mroczek, D. K., & Spiro III, A. (2005). Change in life satisfaction during adulthood: findings from the veterans affairs normative aging study. *Journal of personality and social psychology*, 88(1), 189.
- Murphy, J. G. (2004). The unhappy immoralist. *Journal of Social Philosophy*, 35(1), 11-13
- Musil, C. M., & Standing, T. (2005). Grandmothers' diaries: A glimpse at daily lives. *International Journal of Aging and Human Development*, 60(4), 317-329.
- Musil, C. M., Warner, C. B., Zauszniewski, J. A., Jeanblanc, A. B., & Kercher, K. (2006). Grandmothers, caregiving, and family functioning. *Journal of Gerontology*, 61B(2), S89-S98.

- Nelson, J. L. (2000). Contemplating grandmotherhood. *Ageing International*, 26(1), 3-9.
- Neugarten, B. L., Havighurst, R. J., & Tobin, S. S. (1961). The measurement of life satisfaction. *Journal of gerontology*, 16, 134-143.
- Nussbaum, M. C. (2008). Who is the happy warrior? Philosophy poses questions to psychology. *The Journal of Legal Studies*, 37(S2), 81-113.
- Ok, K. H. (2005). Grandparents raising grandchildren. *Journal of Korean Home Management*, 23(3), 103-114.
- Oswald, A. J., & Powdthavee, N. (2008). Does happiness adapt? A longitudinal study of disability with implications for economists and judges. *Journal of public economics*, 92(5-6), 1061-1077.
- Öner, F.S. (2014). *Huzurevinde kalan yaşlı bireylerde yaşam doyumunu etkileyen faktörler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Bilim Üniversitesi.
- Önol, A. (2013). *Grandparent-grandchild relationships in an aging Turkey: An investigation of intergenerational contact and aging anxiety* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Pavot, W. & Diener, E. (2008). The satisfaction with life scale and the emerging construct of life satisfaction. *The Journal Of Positive Psychology*, 3(2), 137-152.
- Peiró, A. (2006). Happiness, satisfaction and socio-economic conditions: Some international evidence. *The Journal of Socio-Economics*, 35(2), 348-365.
- Peters, C. L., Hooker, K., & Zvonkovic, A. M. (2006). Older parents' perceptions of ambivalence in relationships with their children. *Family Relations*, 55(5), 539-551.
- Prenda, K. M., & Lachman, M. E. (2001). Planning for the future: a life management strategy for increasing control and life satisfaction in adulthood. *Psychology and aging*, 16(2), 206-216.
- Pruchno, R. (1999). Raising grandchildren: The experiences of black and white grandmothers. *The Gerontologist*, 39(2), 209-221.
- Pruchno, R. A., & McKenney, D. (2002). Psychological well-being of black and white grandmothers raising grandchildren: Examination of a two-factor model. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 57(5), P444-P452.

- Rask, K., Åstedt-Kurki, P., & Laippala, P. (2002). Adolescent subjective well-being and realized values. *Journal of advanced nursing*, 38(3), 254-263.
- Realo, A., & Dobewall, H. (2011). Does life satisfaction change with age? A comparison of Estonia, Finland, Latvia, and Sweden. *Journal of Research in Personality*, 45(3), 297-308.
- Reitzes, D. C., & Mutran, E. J. (2004). Grandparent identity, intergenerational family identity, and well-being. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 59(4), S213-S219.
- Richards, A. (2001). 'Second Time Around': A Survey of Grandparents Raising Their Grandchildren. *Adoption & Fostering*, 25(3), 67-69.
- Robertson, J. F. (1977). Grandmotherhood: A study of role conceptions. *Journal of Marriage and the Family*, 39, 165-174.
- Robinson, M. M., & Wilks, S. E. (2006). "Older but not wiser": What custodial grandparents want to tell social workers about raising grandchildren. *Social work*, 33(2), 164-177.
- Rojas, M. (2004). *Happiness and Satisfaction in Domains of Life: On the Relationship and its Heterogeneity..* World Institute for Development Economics Research Working Paper.
- Ross, M. E. T., & Aday, L. A. (2006). Stress and coping in African American grandparents who are raising their grandchildren. *Journal of Family Issues*, 27(7), 912-932.
- Ryff, C. D., Singer, B. H., & Dienberg Love, G. (2004). Positive health: connecting well-being with biology. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 359(1449), 1383-1394.
- Sands, R. G., Goldberg-Glen, R., & Thornton, P. L. (2005). Factors associated with the positive well-being of grandparents caring for their grandchildren. *Journal of Gerontological Social Work*, 45(4), 65-82.
- Sarracino, F. (2008). Subjective well-being in low income countries: Positional, relational and social capital components. *Studie Note di Economia Anno XIII*, 13(3), 449-477.
- Starks, S. H., & Hughey, A. W. (2003). African American women at midlife: The relationship between spirituality and life satisfaction. *Affilia*, 18(2), 133-147.
- Shapiro, A., & Keyes, C. L. M. (2008). Marital status and social well-being: Are the married always better off?. *Social Indicators Research*, 88(2), 329-346.

- Shek, D. T. (2010). Introduction: quality of life of Chinese people in a changing world. *Social Indicators Research*, 95(3), 357-361.
- Stanca, L. (2009). With or without you? Measuring the quality of relational life throughout the world. *The Journal of socio-economics*, 38(5), 834-842.
- Stelle, C., Fruhauf, C. A., Orel, N., & Landry-Meyer, L. (2010). Grandparenting in the 21st century: Issues of diversity in grandparent–grandchild relationships. *Journal of gerontological social work*, 53(8), 682-701.
- Stevenson, B. & Wolfers, J. (2008). Economic growth and subjective well-being: reassessing the Easterlin Paradox. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1, 1–87.
- Stone, A. A., Schwartz, J. E., Broderick, J. E., & Deaton, A. (2010). A snapshot of the age distribution of psychological well-being in the United States. *Proceedings of the National Academy of sciences*, 107(22), 9985-9990.
- Strawbridge, W. J., Wallhagen, M. I., Shema, S. J., & Kaplan, G. A. (1997). New burdens or more of the same? Comparing grandparent, spouse, and adult-child caregivers. *The Gerontologist*, 37(4), 505-510.
- Strom, R. D., & Strom, S. K. (1997). Building a theory of grandparent development. *International Journal of Aging and Human Development*, 45(4), 255-286.
- Suikkanen, J. (2011). An improved whole life satisfaction theory of happiness. *International Journal of Wellbeing*, 1(1), 149–166.
- Sumner, L. W. (1996). *Welfare, happiness, and ethics*. Clarendon Press.
- Stutzer, A., & Frey, B. S. (2006). Does marriage make people happy, or do happy people get married?. *The Journal of Socio-Economics*, 35(2), 326-347.
- Şener, A. (2009). Yaşlılık yaşam doyumu ve boş zaman faaliyetleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-dergi*, 1-18.
- Şükran, E. P., & Demirel, G. (2016). Huzurevinde yaşayan orta yaş ve yaşlı bireylerde günlük yaşam aktiviteleri, öz bakım gücü ve yaşam doyumunun incelenmesi. *Yaşlı Sorunlar Araştırma Dergisi*, 9(1), 39-52.
- Tambağ, H. (2010). *Huzurevindeki yaşlılara sağlıklı yaşam biçimi ve yaşam doyumunu geliştirmeye yönelik verilen psikoeğitimin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Timonen, V. & Arber, S. (2012). A New Look at Grandparenting. In S. Arber ve V. Timonen (Eds.), *Contemporary Grandparenting: Changing Family Relationships in Global Contexts*. The Policy Press.

- Turgut, İ. (2016). *Çocuk sahibi olan ve olmayan evli kadınların ayrılma anksiyetesi ve yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi*[Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Beykent Üniversitesi.
- Uzun, G. (2016). *The associations of activities of daily living with quality of life and life satisfaction among turkish elderly population: The mediating role of loneliness* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Van Praag, B. M., & Baarsma, B. E. (2005). Using happiness surveys to value intangibles: The case of airport noise. *The Economic Journal*, 115(500), 224-246.
- Veenhoven, R. (1993). Happiness in nations. *Subjective appreciation of life in*, 56, 1946-1992.
- Veenhoven, R. (2003). Notions of art-of-living. Introduction to this special issue. *Journal of Happiness Studies*, 4(4), 345-349.
- Villar, F., Triadó, C., Pinazo-Hernandis, S., Celdrán, M., & Solé, C. (2010). Grandparents and their adolescent grandchildren: Generational stake or generational complaint? A study with dyads in Spain. *Journal of Intergenerational Relationships*, 8(3), 281-297.
- Yalçinkaya, F. (2021). *Huzurevinde yaşayan yaşlıların başarılı yaşlanma düzeyi ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi: Konya ili örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Yi, Y. S. (2010). Grandmothers' caregiving satisfaction of raising grandchildren and the related variables. *The Korean Journal of Human Ecology*, 19(1), 15-26.
- Yoo, J. H., & Sung, H. Y. (2009). The moderating effect of family relationship on depression in the elderly. *Journal of the Korean Gerontological Society*, 29(2), 717-728.
- Yoon, J. E., & Jun, H. J. (2009). Economic activity status and mental health among middle and older adults: The mediating effects of income level and family satisfaction. *Journal of the Korean Gerontological Society*, 29(2), 743-759.
- Waite, L. J., Luo, Y., & Lewin, A. C. (2009). Marital happiness and marital stability: Consequences for psychological well-being. *Social Science Research*, 38(1), 201-212.
- Waldrop, D. P., & Weber, J. A. (2001). From grandparent to caregiver: The stress and satisfaction of raising grandchildren. *Families in Society*, 82(5), 461-472.

- Wang, Y., & Marcotte, D. E. (2007). Golden years? The labor market effects of caring for grandchildren. *Journal of Marriage and Family*, 69(5), 1283-1296.
- Welsh, W.M., & Stewart, A.J. (1995). Relationships between women and their parents: implications for midlife well-being. *Psychology and Aging*, 10(2), 181-190.
- Westphal, S. K., Poortman, A. R., & Van der Lippe, T. (2015). What about the grandparents? Children's postdivorce residence arrangements and contact with grandparents. *Journal of Marriage and Family*, 77(2), 424-440.
- Weber, J. A., & Waldrop, D. P. (2000). Grandparents raising grandchildren: Families in transition. *Journal of Gerontological Social Work*, 33(2), 27-46.
- Werner, P., Buchbinder, E., Lowenstein, A., & Livni, T. (2007). Grandmothers', mothers' and granddaughters' perceptions of grandparenthood: A qualitative analysis of congruence across generations. *Journal of Intergenerational Relationships*, 5(3), 7-26.
- Wheelock, J., & Jones, K. (2002). 'Grandparents are the next best thing': informal childcare for working parents in urban Britain. *Journal of social policy*, 31(3), 441-463.
- Willitts, M., Benzeval, M., & Stansfeld, S. (2004). Partnership history and mental health over time. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 58(1), 53-58.
- Williams, M. N. (2011). The changing roles of grandparents raising grandchildren. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 21(8), 948-962.
- Wood, S., & Liosis, P. (2007). Potentially stressful life events and emotional closeness between grandparents and adult grandchildren. *Journal of Family Issues*, 28(3), 380-398.
- Worrall, J. (2007). Grandparent custody of children at risk: Counting the cost". *Journal of Intergenerational Relationships*, 5(3), 127-130.

EKLER

EK A. Etik Kurul Onayı Formu

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Yasemin ÖZBEK CILASIN
ÖĞRENCİ NO	201910044
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Psikoloji Ana Bilim Dalı
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLIK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2021 / 2022. - GÜZ DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Torununa Bakım Veren Büyük Ebeveynlerin Yaşam Doyumunun Demografik Değişkenlerle İncelenmesi
TEZİN AMACI	Bu çalışmada torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyumunu düzeylerinin demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	<p>Bu araştırma kapsamında, torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyumunu düzeylerinin demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak sosyodemografik bilgi formu ve "Yaşam Doyumu Ölçeği" kullanılacaktır. Elde edilen verilerden kategorik değişkenler için frekans ve yüzde değerleri ve sürekli değişkenler için ortalama ve standart sapma değerleri rapor edildikten sonra sürekli değişkenlerin kendi aralarındaki ilişkileri incelemek için Pearson Korelasyon Analizi kullanılacaktır. Yaşam doyumunu sosyodemografik değişkenler açısından karşılaştırmak için iki kategorili değişkenler için bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla kategoriye sahip değişkenler için ise Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) kullanılacaktır. Elde edilen verilerin analizi için IBM SPSS 25.0 paket programı kullanılacaktır. Elde edilen bulgular alanyazın doğrultusunda tartışılacaktır.</p> <p>Anahtar kelimeler: Büyük ebeveyn, bakım verme, yaşam doyum</p>
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI-SUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	Sosyodemografik Bilgi Formu Yaşam Doyumu Ölçeği
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, ... V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	<p>1) 1 adet (2) Sayfa Sosyodemografik Bilgi Formu Katılımcıların cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, torun sayısı vb. bilgilerine ilişkin araştırmacı tarafından hazırlanan sosyo-demografik bilgi formu kullanılacaktır.</p> <p>2) 1 adet (1) Sayfa Yaşam Doyumu Ölçeği Yaşam Doyumu Ölçeği (DYÖ), Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından kişilerin yaşamdan aldıkları tatmin düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, 5 maddeden oluşan 5'li likert tipinde (1: Hiç Katılmıyorum – 5: Tamamen Katılıyorum) bir ölçme aracıdır. Ölçek tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Dağlı ve Baysal (2016) tarafından 200 sınıf öğretmeni üzerinde yapılmıştır. Yapılan çalışmada ölçeğin orijinal tek boyutlu yapısı korunmuş, ölçeğin orijinal 7'li likert tipi Türk kültürüne uygun olmadığı görülmüş ve 5'li likert tipine çevrilmiştir. Yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı 0.88 ve test- tekrar test güvenilirliği için korelasyon katsayısı 0.97 olarak hesaplanmıştır (Dağlı ve Baysal, 2016).</p>

ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Yasemin ÖZBEK CİLASIN		ÖĞRENCİNİN İMZASI: TARİH:				
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konu Psikoloji faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI			
Adı - Soyadı: Ayşe AVCI	Adı - Soyadı: Mustafa KALE	Adı - Soyadı: Şükrü UĞUZ	Adı - Soyadı: Murat KOÇ			
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Doç. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: ...Doç. Dr.			
Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır			
... / ... / 20....	... / ... / 20....	..... / ..... / 20.....	... / ... / 20...			
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şahnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır	Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır
..... / ..... / 20.....	..... / ..... / 20.....	... / ..... / 20.....	..... / ..... / 20.....	... / ..... / 20.....	..... / ..... / 20.....	..... / ..... / 20.....
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒					
OY ÇOKLUĞU İLE	☐	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, ... / ..... / 20..... - ..... / ..... / 20..... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi taraflarımızca uygundur.				
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

EK B. Gönüllüleri Bilgilendirme Ve Olur (Rıza) Formu

Değerli katılımcı,

Sizden katılmanızı istediğimiz “TORUNUNA BAKIM VEREN BÜYÜK EBEVEYNLERİN YAŞAM DOYUMUNUN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERLE İNCELENMESİ” adlı araştırma, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi olan Yasemin ÖZBEK CİLASIN tarafından Prof. Dr. Ayşe AVCI ve Doç. Dr. Mustafa KALE danışmanlığında yazılacak yüksek lisans tez araştırmasıdır.

Bu araştırmada, torununa bakım veren büyük ebeveynlerin yaşam doyumunun demografik değişkenlerle incelenmesi hedeflenmektedir. Sizlerden alınacak bu bilgiler bilimsel açıdan oldukça değerli olacaktır.

Bu amaçla size Kişisel Bilgi Formu ve Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) sunulacaktır. Size sunulan ölçeklere açık yüreklilikle yanıt vermeniz beklenmektedir. Sizden aldığımız bu yanıtlar bu araştırma dışında hiçbir yerde kullanılmayacaktır.

Araştırmaya katılım tamamen isteğe bağlıdır. Araştırmaya katıldıktan sonra, ölçeklerin doldurulma anında kendinizi kötü hissetmeniz durumunda araştırmadan çekilmekte tamamen özgürsünüz. Araştırmada gizliliğini ve güvenirliliğini sağlamak için, bu form üzerine adınızı ve diğer kişisel bilgilerinizi yazmanız gönüllük ilkesine bağlı kılınmıştır.

YUKARIDAKİ BİLGİLERİ OKUDUM, BUNLAR HAKKINDA BANA YAZILI VE SÖZLÜ AÇIKLAMA YAPILDI. BU KOŞULLARDA SÖZ KONUSU ARAŞTIRMAYA KENDİ RIZAMLA, HİÇBİR BASKI VE ZORLAMA OLMAKSIZIN KATILMAYI KABUL EDİYORUM.

Gönüllünün Adı, Soyadı, İmzası, Adresi (varsa telefon numarası)

Araştırmayı yapan sorumlu araştırmacının Adı, Soyadı, İmzası

Yasemin ÖZBEK CİLASIN

EK C. Sosyodemografik Bilgi Formu

1. **Cinsiyet:** Erkek ( ) Kadın ( )

2. **Yaşınız?** .....

3. **Medeni Durum:**

Birlikte ( ) Boşanmış/ayrı ( )

4. **Eğitim Durumunuz:**

- Okur-yazar değil
- Okur-yazar
- İlköğretim
- Lise
- Ön lisans
- Lisans
- Lisansüstü

5. **Eşinizin Eğitim Durumu:**

- Okur-yazar değil
- Okur-yazar
- İlköğretim
- Lise
- Ön lisans
- Lisans
- Lisansüstü

6. **Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?**

- Hayır
- Evet

7. Mesleğiniz:

- Ev hanımı
- Memur
- İşçi
- Serbest Meslek
- Emekli
- Çalışmıyor
- Diğer (lütfen belirtiniz) .....

8. Gelir düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Düşük
- Orta
- Yüksek

9. Kronik bir rahatsızlığınız var mı?

- Evet
- Hayır

10. Torunuza bakım veriyorsanız bakımın boyutu nedir ?

- Keyfi Meşguliyet
- İlgi ve Yakınlık
- Temel Bakım

11) Bakım verdiğiniz torun sayısı .....**12. Ne kadar süredir torunuza bakım veriyorsunuz ? .....****13) Bakım verdiğiniz torunun cinsiyeti:**

- Kız
- Erkek
- Her ikisi de

14) Torununuzun herhangi bir sağlık problemi var mı?

- Evet
- Hayır

EK D. Yaşam Doyumu Ölçeği

	Maddeler	Hiç katılmıyorum (1)	Çok az katılıyorum (2)	Orta düzeyde katılıyorum (3)	Büyük oranda katılıyorum (4)	Tamamen katılıyorum (5)
1	İdeallerime yakın bir yaşantım vardır.					
2	Yaşam koşullarım mükemmeldir.					
3	Yaşamımdan memnunum.					
4	Şimdiye kadar yaşamdan istediğim önemli şeylere sahip oldum.					
5	Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim					

EK E. Çağ Üniversitesi Etik Kurul İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2200005309
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

18.07.2022

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.

İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Yasemin Özbek** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Prof. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 Adet öğrenciye ait tez evrakları listesi.

EK F. Tez Etik İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Saya : E-81570533-044-2200005532

27.07.2022

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 05.07.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200005183 sayılı yazınız.
b) 18.07.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200005309 sayılı yazınız.
c) 07.07.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200005252 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen **Zeliha Toprak Usta, Mehmet Nacar ve Yasemin Özbek** isimli öğrencilerimizin tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör